

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Povědomí a dovednosti pedagogů při identifikaci
domácího násilí páchaného na dětech na základních
školách Plzeňského kraje**

Autor práce: Adéla Šimice, DiS

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 1632/5b, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Adéla Šimice, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Povědomí a dovednosti pedagogů při identifikaci domácího násilí páchaného na dětech na základních školách Plzeňského kraje

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Awareness and Skills of Teachers in Identifying Domestic Violence Committed Against Children at Primary Schools in the Pilsen Region

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

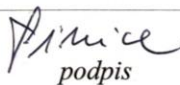
Vedoucí bakalářské práce: doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.

Datum zadání bakalářské práce: prosinec 2024

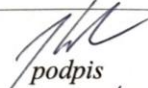
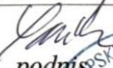
Cíl bakalářské práce:

Hlavním cílem bakalářské práce je zmapovat aktuální stav povědomí pedagogů z vybraných základních škol Plzeňského kraje o problematice domácího násilí páchaného na dětech, včetně jejich schopnosti rozpoznávat příznaky tohoto jevu a orientovat se v postupech, jak s těmito zjištěními nakládat.

Vedlejším cílem bakalářské práce je identifikovat klíčové nedostatky ve znalostech pedagogů v této oblasti a navrhnout konkrétní opatření k odstranění informačního deficitu pedagogů.

Student: Adéla Šimice, DiS.	26.12.2024 datum	 podpis
Vedoucí práce: doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.	26.12.2024 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	11.1.2025 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	14.1.2025 datum	 podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	20.1.2025 datum	 podpis



Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí(ho) a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. JUDr. PhDr. Jiřímu Bílému, CSc. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

ŠIMICE, A. *Povědomí a dovednosti pedagogů při identifikaci domácího násilí páchaného na dětech na základních školách Plzeňského kraje*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2025. 85 s. Vedoucí bakalářské práce: doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.

Klíčová slova: domácí násilí, oběť domácího násilí, pedagog, prevence.

Bakalářská práce s názvem „*Povědomí a dovednosti pedagogů při identifikaci domácího násilí páchaného na dětech na základních školách Plzeňského kraje*“ se zaměřuje na problematiku domácího násilí, zejména na jeho vliv na děti a roli pedagogů při jeho identifikaci. Práce se zaměřuje na to, jaké je povědomí pedagogů o této problematice a jakou mají schopnost rozpoznat signály domácího násilí, které mohou mít dlouhodobý vliv na psychické a fyzické zdraví dětí.

Cílem je zvýšit informovanost pedagogů o této problematice a zároveň navrhnout programy pro další rozvoj jejich znalostí a dovedností v oblasti prevence a intervence.

ABSTRACT

ŠIMICE, A. *Awareness and skills of teachers in identifying domestic violence committed against children at primary schools in the Pilsen Region*. České Budějovice: College of European and Regional Studies, 2025. 85 s. with. Supervisor: doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.

Keywords: domestic violence, victim of domestic violence, pedagogue, prevention.

The bachelor thesis titled "Awareness and skills of teachers in identifying domestic violence committed against children in primary schools in the Pilsen Region" focuses on the issue of domestic violence, especially its impact on children and the role of teachers in its identification. The thesis focuses on the awareness of teachers about this issue and their ability to recognize signals of domestic violence that can have a long-term effect on the mental and physical health of children. The aim is to increase the awareness of educators about this issue and at the same time to propose programs for further development of their knowledge and skills in the field of prevention and intervention.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	11
2 DOMÁCÍ NÁSILÍ	13
2.1 Definice domácího násilí.....	13
2.2 Formy domácího násilí.....	14
2.3 Znaky domácího násilí	17
2.4 Cyklus domácího násilí	18
2.5 Příčiny domácího násilí.....	20
2.6 Oběti domácího násilí	21
2.7 Násilné osoby	21
2.8 Osoby ohrožené domácím násilím	22
2.9 Důsledky domácího násilí	24
3 DÍTĚ JAKO OBĚŤ DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	26
3.1 Definice – CAN (Child Abuse And Neglect)	27
3.2 Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte – CAN	27
3.3 Formy syndromu CAN.....	27
3.4 Příčiny vzniku syndromu CAN.....	29
3.5 Důsledky syndromu CAN	30
4 PEDAGOG JAKO KLÍČOVÝ AKTÉR PŘI IDENTIFIKACI DOMÁCÍHO NÁSILÍ U DĚTÍ	33
4.1 Klíčové kompetence pedagogů	33
5 POMOC DĚTEM OHROŽENÝM DOMÁCÍM NÁSILÍM	36
6 INSTITUCE POMÁHAJÍCÍ DĚTEM OHROŽENÝM DOMÁCÍM NÁSILÍM	39

6.1	Orgán sociálně právní ochrany dětí.....	39
6.2	Policie České republiky.....	41
6.3	Intervenční centra.....	43
6.4	Linka důvěry	45
7	PRÁVNÍ RÁMEC DOMÁCÍHO NÁSILÍ V ČESKÉ REPUBLICE	47
8	PREVENCE DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	51
8.1	Primární prevence domácího násilí	51
8.2	Sekundární prevence	52
8.3	Terciární prevence.....	53
8.4	Prevence domácího násilí u dětí.....	54
9	METODIKA PRAKTICKÉ ČÁSTI	56
9.1	Cíle průzkumného šetření	56
9.2	Výsledky	57
9.1	Shrnutí průzkumného šetření	69
9.2	Navržená opatření	71
	ZÁVĚR	73
	SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ	75
	SEZNAM GRAFŮ A OBRÁZKŮ	78
	SEZNAM PŘÍLOH.....	79
	PŘÍLOHY	80

Úvod

Domácí násilí je smutnou společenskou realitou, za kterou se skrývá dlouhodobé, opakované a stupňující se násilí ve společném obydlí. Problematika domácího násilí je velmi náročná a komplikovaná. Tento typ násilí se odehrává převážně v domácím prostředí, za zavřenými dveřmi, a to mezi partnery, dětmi, seniory a dalšími členy rodiny. Typickým rysem je, že probíhá bez přítomnosti dospělých svědků. Naopak, velmi často jsou svědky nezletilé děti, které se zároveň mnohdy samy stávají přímými oběťmi. O to je tato problematika bolestnější, jelikož ohrožuje ty nejzranitelnější, děti. Je s podivem, kolik je dětí, které si prošly nebo byly svědky domácího násilí.

Násilí v rodině se stalo nepřehlédnutelnou skutečností v naší společnosti. Je to celosvětový problém a neměli bychom před ním zavírat oči. Obětí domácího násilí se totiž může stát kdokoliv. Přívlastek „domácí“ má většina z nás svázaný s domovem, tedy s místem, do něhož se můžeme uchýlit v případě ohrožení, nebo s prostorem, v němž jsme obklopeni milujícími blízkými. Tato představa je však na míle vzdálená reálnému prostředí, kde jsou někteří lidé skrytě a dlouhodobě vystavováni násilí. Pokud se stane, že v rodině z nějakého důvodu selžou důležité funkce, stává se domov válečným místem a rodina ohroženým článkem.

Jak se alespoň přiblížit k ideálu harmonického rodinného prostředí by mohlo být v uvědomění si, že tento problém je žalostnou realitou a že jeho oběti mají na rozdíl od dospělých pramalou šanci cokoliv na své situaci změnit. Naučit se rozpoznávat indicie ukazující na možné násilné chování a poskytnout ohroženým osobám včasnou a účinnou pomoc.

Téma domácího násilí jsem si zvolila, protože se domnívám, že naše společnost není dostatečně informovaná ani citlivá na tuto problematiku. Pedagogové hrají klíčovou roli v životě dětí, a proto je nesmírně důležité, aby dokázali rozpoznat varovné signály domácího násilí a věděli, jak správně reagovat. Tento průzkum má za cíl zvýšit povědomí o této problematice, která zásadně ovlivňuje nejen děti samotné, ale i jejich vzdělávání a sociální rozvoj. Věřím, že osvěta mezi pedagogy může významně přispět ke zlepšení informovanosti a prevence.

Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a empirické. Práce se v úvodní části zabývá teoretickým vymezením pojmu domácího násilí, charakteristickými znaky, formami, příčinami a důsledky domácího násilí na dítěti.

V následujících kapitolách se práce věnuje pomoci obětem ohroženým domácím násilím, pedagogům, jako klíčovým aktérům při identifikaci domácího násilí a právnímu rámci domácího násilí. Empirická část spočívá v kvantitativním průzkumném šetření pomocí dotazníku, jehož vzorek tvoří pedagogičtí pracovníci na základních školách v Plzeňském kraji. Práce se zaměřuje na identifikaci úrovně znalostí pedagogů o problematice domácího násilí, jejich schopnost rozpoznat jeho příznaky u žáků a míru jejich informovanosti o postupech, které mohou v případě podezření na domácí násilí aplikovat.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zmapovat aktuální stav povědomí pedagogů z vybraných základních škol Plzeňského kraje o problematice domácího násilí páchaného na dětech, včetně jejich schopnosti rozpoznávat příznaky tohoto jevu a orientovat se v postupech, jak s těmito zjištěními nakládat.

Vedlejším cílem bakalářské práce je na základě identifikace klíčových nedostatků ve znalostech pedagogů v této oblasti navrhnout konkrétní opatření k odstranění informačního deficitu pedagogů.

Bakalářská práce je rozdělena do devíti hlavních kapitol a je rozdělena na teoretickou a empirickou část. V teoretické části práce se zaměřím na definici domácího násilí, jeho formy a příčiny a podrobně prozkoumám jeho důsledky, zejména ve vztahu k dětem. Dále se věnuji specifikám týraných dětí, včetně syndromu CAN a jeho důsledků. V další kapitole se soustředím na roli pedagoga, jako klíčového aktéra při identifikaci domácího násilí u dětí a na kompetence, které by měl pedagog mít, aby dokázal správně rozpoznat a reagovat na tuto problematiku. Součástí teoretické části je také přehled institucí, které poskytují pomoc dětem ohroženým domácím násilím a právní rámec, který tuto problematiku upravuje v České republice. Prevence domácího násilí je rovněž důležitou součástí teoretického rámce, zejména s ohledem na prevenci u dětí v školním prostředí.

Pro teoretickou část bude zpracována rešerše odborné literatury a dalších odborných zdrojů.

V empirické části práce se zaměřím na průzkum povědomí a dovednosti pedagogů při identifikaci domácího násilí na dětech v Plzeňském kraji. Tento průzkum bude realizován prostřednictvím dotazníkového šetření pomocí dotazníku, vytvořeném na internetovém serveru www.surveymonkey.com. Zaměřuje se na učitele základních škol a obsahuje 15 otázek (příloha č. 1) mezi pedagogy. Cílem je zjistit, jaká je jejich úroveň povědomí o domácím násilí, jaké dovednosti mají při rozpoznávání příznaků týraných dětí. Zda jsou schopni se orientovat v postupech, jak s těmito zjištěními nakládat.

V závěru této části budou zhodnoceny výsledky průzkumu a navržena opatření pro pedagogické pracovníky v oblasti domácího násilí páchaného na dětech.

2 Domácí násilí

První kapitola je věnována pojmu domácí násilí, jeho definici a hlavním znakům. Představeny jsou zde znaky, formy, příčiny, důsledky a osoby ohrožené domácím násilím.

Domácí násilí je forma fyzického, emocionálního, sexuálního nebo ekonomického zneužívání, která se vyskytuje v rámci domácnosti nebo rodiny. Toto násilí může být zaměřeno na jednoho člena domácnosti, včetně partnera, manžela, dětí, starších členů rodiny nebo jiných osob žijících v domácnosti. Domácí násilí může mít mnoho různých forem a důsledků a je závažným sociálním a právním problémem.

2.1 Definice domácího násilí

Násilím obecně rozumíme špatné nakládání, fyzické útoky, pohrůžky, chování nebo jednání, které působí újmu na fyzickém, psychickém či sexuálním zdraví druhé osoby. Jde o útok jedné osoby proti druhé, cílem je způsobit tělesnou nebo duševní újmu, poškodit, poranit a v krajních případech i zabít.¹

Domácí násilí zahrnuje násilné chování mezi osobami, které žijí ve společné domácnosti nebo sdílejí společný prostor. Tento typ násilí se často opakuje a bývá většinou skrytý před veřejností. Jde o specifický způsob chování, při němž násilná osoba vyvolává u druhé osoby strach, čímž ji manipuluje a ovládá. Strach, který tento člověk prožívá, vede k tomu, že se podvoluje a vykonává činy proti své vůli. Domácí násilí se vyskytuje jak v intimních vztazích (mezi manželi nebo partnery), tak i v mezigeneračních vztazích (rodiče a děti, prarodiče a vnuci). Může ho páchat kdokoli – muži, ženy, senioři i děti. A stejně tak je domácí násilí pácháno na mužích, ženách, seniorech i dětech. Obvykle probíhá bez přítomnosti svědků a jeho výskyt je značně skrytý. Tento typ násilí je častý a týká se všech typů rodinných vztahů. Může se objevit v různých společenských vrstvách, a to bez ohledu na pohlaví, věk, etnický původ, vzdělání nebo náboženské vyznání. Násilí neznamená pouze fyzické ubližování, nadávky nebo vyhrožování, ale zahrnuje také jakékoliv chování, které může vést k zranění, vyvolání strachu, pocitu ohrožení, nejistoty nebo zoufalství. K násilí

¹ VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. 19-20 s. ISBN 978-80-904564-5-7.

může docházet i bez fyzického kontaktu, například verbálními nebo psychickými prostředky.

Pojem domácí násilí nemá jednotnou definici. Přesto se o jeho definování pokouší spousta autorů i organizací. Uvedu zde tři příklady těchto definic. Definice domácího násilí podle Ludmily Čírtkové: „*Opakované, dlouhodobé a zpravidla eskalující násilí fyzického, psychického, sexuálního, sociálního a ekonomického rázu, které vytváří jednoznačně asymetrický vztah a vede ke stabilnímu rozdělení rolí na násilnou a ohroženou osobu*“.² Další definice o domácím násilí byla vytvořena Radou Evropy v roce 1985: „*Násilné chování v rodině zahrnuje jakýkoliv čin nebo opomenutí, spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti*“.³ A poslední třetí definice podle Huňkové, která uvádí: „*Jakékoliv jednání, které má za cíl uplatnění moci nebo kontroly nad dospělou osobou, k níž je pachatel v intimním vztahu, způsobující na straně oběti tíseň nebo újmu, přičemž intimním vztahem rozumíme vztah rodinný, partnerský nebo obdobný*“.⁴

2.2 Formy domácího násilí

Formy domácího násilí mají společný cíl – získat větší moc a udržet si kontrolu nad druhou osobou. Agresor využívá různé způsoby, jak dosáhnout nadvlády, která se zaměřuje nejen na fyzické ubližování, ponižování, obviňování a zastrašování, ale především na izolaci oběti od jejího okolí. Klasifikace jednotlivých druhů domácího násilí není dosud jednotná v odborné literatuře. Různí autoři přistupují k dělení forem násilí odlišně. V tomto textu uvedu formy podle Ševčíka a Špatenkové.⁵

² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020. 20 s. ISBN 978-80-7380-806-8.

³ Rada Evropy. *Doporučení o násilí v rodině*. Online. Štrasburk: Rada Evropy, 1985. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/20423/DPTX_2007_2_11220_HS9999_36844_0_71961.pdf?sequence=1. Citováno [2025-02-13].

⁴ HUŇKOVÁ, VOŇKOVÁ. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva*: Justiční akademie ČR, 2004. 24 s. ISBN 80-239-6230-2.

⁵ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. 29 s. ISBN 978-80-7367-690-2.

Fyzické násilí: Fyzické násilí je považováno za nejsurovější formu domácího násilí. Jedinec používá svou fyzickou sílu k zastrašení, poškození nebo k ohrožení druhé osoby. Toto chování agresora může zahrnovat údery, kopy, rány pěstí, facky, kousání, znehybňování, popalování, škrábání, dušení nebo jakýkoli jiný fyzický útok zbraní, který má za cíl způsobit újmu, bolest, utrpení, zranění nebo ohrožení zdraví či života oběti. Do této formy násilí patří i opuštění osoby na neznámém a nebezpečném místě či nedovolení vyhledat lékařskou pomoc v případě potřeby.⁶

Psychické násilí: Domácí násilí psychického charakteru, někdy označované také jako emocionální nebo duševní zneužívání, je forma domácího násilí, která se zaměřuje na poškozování psychického a emocionálního zdraví oběti. Toto násilí se nezaměřuje přímo na fyzické zranění, ale spíše na ponižování, zastrašování, obviňování, ovlivňování, kontrolování oběti prostřednictvím emocionální manipulace. Je špatně odhalitelné, neponechává žádné viditelné stopy, jako jsou podlitiny, modřiny, odřeniny, škrábance, popáleniny nebo zlomeniny. V celkovém dopadu může mít ale na oběť horší dopady než násilí fyzické. Psychické násilí může vést k vážnému narušení sebevědomí a sebeúcty oběti. Stálá kritika a ponižování mohou vést k tomu, že oběť začne věřit, že je bezcenná a nevhodná. Pachatel domácího násilí může systematicky omezovat svobodu a nezávislost oběti. To může zahrnovat omezení jejího přístupu k penězům, mobilnímu telefonu, automobilu nebo sociálním sítím. Pachatel může také izolovat oběť od přátel a rodiny, čímž zvyšuje její závislost na něm. Domácí násilí psychického charakteru může mít vážné emoční důsledky, včetně úzkosti, deprese, posttraumatického stresového syndromu (PTSD), sebevražedných myšlenek a sebepoškozování. Psychické násilí může také mít i tělesné důsledky, jako jsou bolesti hlavy, nespavost, žaludeční problémy a další somatické potíže. Má také dopad na děti, které jsou svědky psychického násilí mezi rodiči, i ony mohou trpět emocionálním traumatem.

Ekonomické násilí: Domácí násilí ekonomického charakteru je forma domácího násilí, která se zaměřuje na kontrolu a omezování finanční nezávislosti oběti. Toto násilí zahrnuje různé způsoby, jakými pachatel může ovlivňovat finanční situaci oběti. Pachatel

⁶ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. 33 s. ISBN 978-80-7367-690-2.

může omezovat nebo kontrolovat přístup oběti k bankovním účtům, kreditním kartám, hotovosti nebo majetku. Pachatel může bránit oběti v hledání zaměstnání nebo vzdělání, což znamená, že oběť je závislá na pachatelovi finančně. Domácí násilí ekonomického charakteru může mít závažné důsledky pro oběť. Omezení finanční nezávislosti může oběti znemožnit opustit násilný vztah nebo zajišťovat potřebné zdroje pro sebe a své děti. Tyto důsledky mohou zahrnovat chudobu, bezdomovectví a obtíže při získávání potřebné pomoci a podpory.

Sociální násilí: Sociální násilí zahrnuje manipulativní a kontrolující chování, jehož cílem je izolovat oběť od jejího sociálního prostředí. Často do něj bývá zapojena i třetí osoba, například dítě či jiný blízký člověk, jehož prostřednictvím agresor vyvíjí nátlak na oběť. Tento typ násilí se projevuje omezením nebo zákazem kontaktu s rodinou, přáteli a dalšími blízkými osobami, což vede k postupné sociální izolaci. Některé odborné zdroje jej zařazují jak do kategorie psychického, tak sociálního násilí. Kontrolující partner či agresor sleduje každý aspekt života oběti – s kým komunikuje, kam dochází či jak tráví svůj čas. Tento neustálý dohled a nátlak způsobuje, že si oběť často sama začne omezovat sociální kontakty, aby předešla konfliktům nebo dalšímu nátlaku. Postupně se může dostat do stavu, kdy se vyhýbá setkáním s blízkými lidmi kvůli obavám, strachu nebo studu, například z vysvětlování, proč už není v kontaktu tak často jako dříve.

Sexuální násilí: Domácí sexuální násilí je forma násilí, která zahrnuje sexuální zneužívání nebo násilí v rámci rodiny nebo vztahu. Tato forma násilí může mít mnoho podob a důsledků, ale vždy se jedná o nechtěné sexuální aktivity, k nimž dochází bez souhlasu jednoho z partnerů. Obsahuje všechny sexuální činy, které jsou na oběti vynucovány a které oběť podstupuje nedobrovolně. Násilí tohoto druhu je závažným trestným činem, který má vážné fyzické a psychické důsledky pro oběť. Toto násilí může zahrnovat násilný nebo nechtěný pohlavní styk, včetně znásilnění, nátlak či manipulaci, aby oběť souhlasila se sexuálními aktivitami, které by jinak nechtěla provádět. Mnoho pachatelů sexuálního domácího násilí může fotografovat a nahrávat své oběti během sexuálních

aktivit, poté je vydírat nebo ponižovat. U agresora se nemusí vždy jednat o sexuální uspokojení, ale používá toto jako prostředek k ponížení a degradaci oběti.⁷

2.3 Znaky domácího násilí

V této kapitole jsou uvedeny nejzákladnější a nejtypičtější znaky pro domácí násilí. Každé domácí násilí má jiný průběh a jinak se odehrává. Znaky domácího násilí jsou často složité a mohou se vyvíjet s časem. Zde jsou některé obecné znaky, které by mohly ukazovat na přítomnost domácího násilí a se kterými se setkala většina obětí.

Domácí násilí se vyznačuje opakovaností a dlouhodobým trváním. Probíhá opakovaně, vyvíjí se v čase a postupně eskaluje. První útok sám o sobě nemusí jednoznačně určovat, zda jde o domácí násilí, avšak může signalizovat jeho počátek.

V případech domácího násilí se nejedná o vzájemná napadání, ale o opakované, dlouhodobé a stupňující se násilí jednoho člověka vůči druhému se snahou získat nadřazené postavení, absolutní kontrolu a moc nad chováním toho druhého. Rozpoznat, zda konflikty, incidenty či násilí, ke kterým v rodině dochází, jsou skutečně domácím násilím, může být v praxi mnohdy obtížné. Aby byly násilné incidenty vyhodnoceny jako domácí násilí, musí být splněny základní znaky domácího násilí. Prvním tedy byla dlouhodobost a eskalace.

Dalším znakem je neveřejnost. Někdy také můžeme nazývat intimitou. Probíhá v soukromí, zpravidla za zavřenými dveřmi vlastního bytu či domu, stranou společenské kontroly. Odehrává se většinou beze svědků, nejčastěji doma ve společném bydlíšti, tedy v prostředí, které by mělo být místem harmonického zázemí a bezpečí. Ohrožená osoba tak nemá k dispozici svědectví dalších osob, což jí mnohdy brání realizovat kroky k řešení situace. Většinou jedinými a tichými svědky bývají děti.

Dalším významným znakem domácího násilí je jasné a neměnné rozdělení rolí. Nejde o vzájemné napadání, hádky, rvačky či spory, kde se role agresora a oběti střídají, ale o situaci, kdy je jedna osoba trvale v pozici násilné a druhá v pozici ohrožené.

⁷ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. 35 s. ISBN 978-80-7367-690-2.

V případech domácího násilí je většinou ohrožená osoba neustále a ve všech případech společného soužití podřízena chování násilné osoby, která uplatňuje svou dominanci mnohdy i vůči ostatním členům domácnosti.

Domácí násilí obvykle probíhá v cyklických fázích, které se opakují. Nejprve dochází k postupnému narůstání napětí, následovanému samotným násilným aktem. Po něm přichází fáze usmiřování, kdy agresor projevuje lítost, omlouvá se, přináší dárky nebo se snaží o smíření. Následuje období relativního klidu, avšak poté se cyklus znovu opakuje a násilí se vrací.

Pachatel domácího násilí si často tyto vzorce osvojil v minulosti – mohl vyrůstat v prostředí, kde bylo násilí běžné, nebo se sám stal jeho svědkem či obětí. V některých případech může násilné chování uspokojovat jeho potřebu kontroly či dominance. Klíčové je však uvědomit si, že odpovědnost za násilí leží výhradně na agresorovi, vina nikdy nespočívá na oběti ani na povaze vztahu.

Oběť domácího násilí se snaží přizpůsobit situaci, aby zajistila své přežití a bezpečí. Často nevyhledává pomoc, zakrývá násilí a přebírá za něj odpovědnost, a to ze strachu z horší reakce agresora nebo z pocitu bezvýchodnosti. Nejrizikovějším momentem bývá snaha oběti vztah opustit – v této fázi se násilí může výrazně stupňovat a stát se ještě nebezpečnějším.⁸

2.4 Cyklus domácího násilí

Domácí násilí obvykle probíhá v opakujících se cyklech, které mají charakteristický průběh. Tento vzorec se nevztahuje pouze na partnerské vztahy, ale může se objevit i v jiných soužitích, například v rámci vícegenerační rodiny. Jako první tento cyklický model popsala v roce 1979 psycholožka Lenore Walkerová, která identifikovala čtyři základní fáze. Každá z těchto fází může trvat různě dlouhou dobu a mít jiný intenzitní průběh.

Fáze napětí: V této fázi začíná mezi partnery narůstat napětí. Komunikace se zhoršuje, násilná osoba bývá podrážděná, kritická a nespokojená. Objevují se slovní útoky,

⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020. 27 s. ISBN 978-80-7380-806-8.

hádky, křik a obviňování. Oběť se snaží situaci zklidnit – dělá ústupky, snaží se být vstřícná a vyhýbá se konfliktům. Často přebírá vinu za vzniklou situaci, má pocit, že nedělá dost a snaží se násilníkovi zavděčit, aby se atmosféra uvolnila.

Fáze násilí: Tato fáze, označovaná také jako „fáze incidentu“, je charakterizována propuknutím násilí v plné síle. Vedle psychického a emocionálního nátlaku dochází i k fyzickému napadení. Násilník usiluje o nadvládu nad druhou osobou – prostřednictvím zastrašování, ponižování, kopání, bití, škrcení, znásilnění nebo jiných forem útoku. Oběť se cítí ohrožená, bezmocná a vystrašená. Často bývá nutný lékařský zásah či přivolání policie. Násilník v této fázi ztrácí zábrany, protože necítí sociální důsledky svého jednání, což vede k ještě intenzivnějším útokům.

Fáze usmíření: Po propuknutí násilí následuje období, kdy se násilník snaží obnovit kontrolu jiným způsobem – působí kající, omlouvá se, projevuje lítost, kupuje dárky a slibuje nápravu. Může dokonce vyhrožovat sebepoškozováním nebo sebevraždou, aby si partnera udržel. Oběť často těmto slibům uvěří, doufá ve změnu a rozhodne se ve vztahu zůstat. Násilník také může manipulativně svalovat vinu na oběť nebo zlehčovat situaci, což vede k psychickému zmatení a emočnímu vyčerpání oběti.

Fáze klidu: Následuje období relativního klidu, které je někdy vnímáno jako prodloužení předchozí fáze usmíření. Násilník se může krátkodobě chovat podle slibů, které dříve dal, a vztah se může navenek jevit jako harmonický. Oběť si tak může myslet, že se situace opravdu zlepšila. Tento klid je však pouze dočasný – dříve nebo později se začínají znovu objevovat známky napětí a celý cyklus se opakuje.⁹

Tento model cyklu domácího násilí se může opakovat po mnoho let, dokud nedojde k vnějšímu zásahu nebo oběť nezíská sílu a podporu pro odchod. Každé opakování bývá zpravidla závažnější než to předchozí. Sliby násilníka o změně často představují formu manipulace, která má zabránit oběti odejít. Mnohé oběti zůstávají ve vztahu ze strachu z následků nebo z naděje, že se partner opravdu změní.

⁹ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. 23-24 s. ISBN 978-80-7367-690-2.

Je obtížné pochopit situaci obětí domácího násilí, pokud si tím člověk sám neprošel nebo se s tím nesetkal ve svém okolí. Cyklus domácího násilí, jak jej popisuje Lenore Walkerová, na první pohled působí jako model, který se snadno identifikuje a rozpozná. Realita je však mnohem složitější. Každá z fází se může projevovat jinak, v oběti často vyvolává zmatek, pochybnosti o sobě samé a hluboký strach ze změny.

Považuji za důležité zdůraznit, že násilí není jen o fyzických útocích. Velmi silný dopad má i psychické týrání, manipulace a neustálé ponižování, které může oběť zcela rozložit a zbavit ji schopnosti jednat ve svůj prospěch. V mé práci se snažím poukázat na to, že oběť není slabá – často je to právě její síla, odvaha a naděje, co ji drží ve vztahu, kde věří v lepší zítřky. A právě proto je podpora okolí a osvěta v této oblasti tak nesmírně důležitá.

2.5 Příčiny domácího násilí

Panuje shoda, že každý případ domácího násilí je individuální, nelze vystopovat jednotnou příčinu. Je však možno vycházet ze čtyř zdrojů jeho vzniku. Společnost, sociální situace, rodinné zázemí a osobnost násilné osoby. Společnost, její hodnoty a postoje (obecná tolerance k násilí, lhostejnost okolí, tabuizace problému domácího násilí). Sociální situace, která zahrnuje rizikové faktory konkrétní situace, jež jsou příčinou násilného chování člena rodiny, k němuž by za jiných okolností nedošlo (např. snížení příjmů rodiny a s tím související ztráta rolí, nezaměstnanost, ztráta člena rodiny, ztráta rodinných vazeb, závislost na alkoholu, omamných látkách atd.). Rodinné zázemí, ve kterém se násilí vyskytuje a je členy rodiny bráno jak norma chování, modely násilného chování pak členové rodiny přenášejí do svých vztahů v dospělosti a opakují zažité vzorce. Další příčinou může být osobnost násilné povahy, která disponuje sklony ke zvýšené agresivitě, násilí, konfliktům, psychopatii, labilitě, závislostem apod. Domácí násilí může být způsobeno i přílišnou intenzitou emocí mezi blízkými rodinnými příslušníky, u nichž se často prolíná láska s nenávistí. Konflikty, averze a podrážděnost, které v domácím prostředí vznikají, mohou mít závažnější dopady než v jiných sociálních skupinách. Odborníci upozorňují na některé rizikové faktory, jako jsou nerovnost mezi pohlavími, nízký věk, chudoba, kriminální minulost, etnická odlišnost či předchozí násilné vztahy. Agresor si může osvojit vzorce chování z vlastní rodiny, kde sám mohl být obětí domácího násilí, zneužívání nebo týrání v dětství. Tento způsob chování má zažitý a problémy neumí řešit jinak než násilím.

Poslední příčinu mohou ovlivňovat sociálně patologické jevy. Častou situací může být ztráta blízkého člena rodiny či někoho blízkého v okolí. Snížení příjmů rodiny buď s tím související ztrátou zaměstnání, nebo jiných vazeb závislostí, např. na alkoholu, omamných látkách či hazardu. Právě tyto příčiny jsou časté pro vznik domácího násilí. Některé látky, jako je alkohol a drogy, mohou zvýšit agresivitu a způsobit, že se pachatelé stávají impulzivnějšími a náchylnějšími k násilí. Pod vlivem alkoholu a drog může pachatel ztratit perspektivu na následky svých činů a nebrat v úvahu důsledky svého násilí. Pachatelé mohou ale i využívat alkohol nebo drogy jako nástroje k manipulaci a kontrole nad obětí, aby ji oslabili nebo znemožnili odpor.¹⁰

Je důležité zdůraznit, že alkohol a drogy samy o sobě nejsou příčinou domácího násilí, ale mohou zhoršit již existující problémy ve vztahu.

2.6 Oběti domácího násilí

Obětí domácího násilí se může stát jakákoli osoba na tomto světě. Osoby ohrožené domácím násilím jsou v násilném vztahu v roli obětí. Přesto nemusejí vykazovat známky chování, které jsou pro oběti násilných činů typické, jako je snaha po dopadení pachatele, intenzivní spolupráce s orgány činnými v trestním řízení a snaha se s pachatelem již nikdy nesetkat. To jsou přirozené reakce lidí, kteří se stali obětí násilí. Mezi typické projevy osob ohrožených domácím násilím patří naopak ambivalence vůči násilné osobě, omluva a bagatelizace násilného chování, pocity viny za násilné jednání, kolísavost při spolupráci s orgány činnými v trestním řízení (např. opakované oznámení incidentu policii a následné zpětvzetí souhlasu s trestním stíháním násilné osoby), dále opakované návraty do násilného prostředí.

2.7 Násilné osoby

Násilnou osobou může být kdokoli. Násilí často vnímáme jako problém v partnerských vztazích, ale může přicházet i od rodiče, prarodiče, sourozence nebo dokonce od vlastního dítěte.

¹⁰ Domácí násilí. Online. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/>. Citováno [2025-02-22].

Praxe ukazuje, že násilné osoby tvoří neobyčejně rozmanitou skupinu. Nacházíme mezi nimi jednotlivce velice odlišné, často přímo protikladných osobnostních rysů. Jedince vysoce inteligentní i intelektově výrazně podprůměrné, emočně labilní i zcela chladnokrevné. Mezi násilnými osobami jsou také příslušníci všech socioekonomických, vzdělanostních, etnických a náboženských skupin. Velmi široké je také věkové spektrum násilných osob. Násilné osoby mívají rozvinuté obranné mechanismy, které jim brání vidět se v pravém světle. Sami se často prezentují jako pouhé oběti okolností a jejich motivace a ochota ke změně bývá malá.

2.8 Osoby ohrožené domácím násilím

Osoby ohrožené se postupem času dostávají do fáze naučené bezmoci. Ztrácí kontrolu nad vlastní situací, vlastním životem, ztrácí motivaci, jakkoliv reagovat na násilné projevy. Často učiní první krok až ve chvíli, kdy „jde opravdu o život“. Zažívají strach, který je nejvýznamnějším a nejčastějším důvodem, proč oddalují řešení problému. Zažívají pocity viny. Po celou dobu násilného soužití je jim násilnou osobou vštěpováno, že právě ony jsou viníky vzniklé situace. Viní se z toho, že dlouhodobě nemají sílu ukončit násilné soužití, že dopustily, aby jejich děti (byť v roli svědků) byly zasaženy násilným soužitím, případně že je nedokázaly před přímým násilím ochránit. Osoby ohrožené domácím násilím dále zažívají stud. Často se stydí za to, že byly schopny dlouhodobě snášet násilné projevy, které významně narušily jejich sebedůvěru, sebevědomí, stydí se také před svým okolím, svými blízkými, kteří mnohdy nemají o probíhajícím násilí ve vztahu ani tušení.¹¹

Osoby ohrožené – ženy

Ženy si většinou neumí představit, že by byly viněny z ukončení společného soužití nebo že by nesly vinu za nefunkční soužití. Jsou přesvědčeny, že jsou povinny snášet „všechno dobré i zlé“ pro zachování rodiny. Je pro ně nepředstavitelné, že by „připravily děti o tatů“. V některých případech jsou ve svém rozhodnutí zachovat vztah, byť násilný, podporovány svými blízkými, nejčastěji rodiči. Často jsou k takovému způsobu života vedeny a vychovávány, případně v takovém násilném prostředí samy vyrůstaly. Žena

¹¹ VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. 37 s. ISBN 978-80-904564-5-7.

ukončením násilného vztahu ztrácí partnera, manžela, milence, otce svých dětí, v mnohých případech živitele rodiny, společný majetek a v případě odchodu i svůj domov.¹²

Osoby ohrožené – muži

Muži se mohou stát oběťmi domácího násilí stejně jako ženy v partnerských soužitích nebo ve vztazích mezigeneračních. V případě týraných mužů je domácí násilí daleko latentnější. Je-li muž ohrožen v partnerském vztahu, zpravidla se domnívá, že jeho slovům nikdo neuvěří nebo že může být vystaven posměchu. V případě mezigeneračního týrání pak důvodem, proč muž nevyhledá pomoc, je především ambivalence k násilné osobě (nepůjdu přece udat vlastní dceru/syna).

Osoby ohrožené – senioři

Společně s dětmi tvoří senioři nejohroženější kategorii v případech domácího násilí. U této cílové skupiny je nutno vnímat a akceptovat specifika seniorského věku (změny způsobené stářím v rovině tělesné, psychické, sociální, zdravotní omezení, nemoci, ekonomické situace v důsledku odchodu do důchodu apod.). Většina týraných seniorů čelí násilí ze strany svých blízkých v rámci mezigeneračního soužití, nejčastěji ze strany vlastních dětí nebo vnuků. Pokud se příbuzní stanou agresory, senior se jen obtížně brání „vlastnímu dítěti“. Převládá u něj strach z opuštění a samoty. Senioři se jen zřídka rozhodnou sami vyhledat pomoc.¹³

Osoby ohrožené – děti

Nejčastěji domácí násilí postihuje partnerská soužití, ve kterých jsou přítomny nezletilé děti. Dítě může být v rámci násilí v rodině ohroženo přímo (přímá oběť) nebo častěji nepřímo, kdy je svědkem páchaného násilí ze strany otce vůči matce (nepřímá oběť). Tato situace je staví do role oběti psychického týrání, neboť dítě nemůže žádným způsobem ovlivnit, když je ubližováno nejbližšímu člověku. „*Je tedy na místě mluvit o dětech jako o obětech domácího násilí, nikoliv jen jako o pouhých svědcích.*“¹⁴ Pokud se staví na stranu

¹² Rosa. Online. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili/>. Citováno [2025-02-22].

¹³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Zapomenuté oběti domácího násilí. Děti a my*. 2002, roč. 32, č. 1. ISSN 0323-1879.

¹⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Zapomenuté oběti domácího násilí. Děti a my*. 2002, roč. 32, č. 1. ISSN 0323-1879.

týraného rodiče se snahou ochránit ho či zabránit dalšímu násilí, může být samo ohroženo násilným jednáním. Dítě bývá i cíleně manipulováno násilnou osobou ve snaze získat si ho na svou stranu a oslabit tak pozici ohrožené osoby. Velmi negativní dopad na dítě má mnohdy i chování ohroženého rodiče, který dítě svým přístupem k násilí na něm páchaném učí reagovat nepřírozeně (omlouvání násilného chování, snaha přizpůsobit se požadavkům násilné osoby apod.). Negativní dopady domácího násilí se projevují na vývoji dítěte. To si do své dospělosti nese naučené vzorce chování, kdy násilí považuje za běžný způsob komunikace a řešení problémů. Je pravděpodobné, že dítě ve svých budoucích partnerských vztazích přijme roli násilníka nebo roli oběti.

2.9 Důsledky domácího násilí

Závažné následky způsobené domácím násilím vyplývají z toho, že oběti jsou opakovaně zraňovány osobou, které původně důvěřovaly, se kterou je pojí příbuzenský poměr nebo s ní sdílí společnou domácnost. Život v násilném vztahu má velký dopad na psychiku ohrožené osoby. Důsledkem bývá ztráta sebevědomí, emoční labilita, sociální izolace, deprese, psychosomatické problémy. Dále se tyto osoby mnohdy potýkají s posttraumatickou stresovou poruchou, naučenou bezmocí, sebezničujícími reakcemi a ztrátou důstojnosti. Častým důsledkem násilného soužití je u obětí trauma, tedy zranění v rovině fyzické, psychické nebo v obou. Jedná se o zásah do organismu člověka, který zanechává na oběti následky mnohdy celoživotní. U fyzických traumat se jedná o poranění, jako jsou podlitiny, modřiny, zlomeniny, otřes mozku, až po závažnější zranění, která mohou vést k těžší újmě na zdraví s trvalými následky, případně i ke smrti. Psychická traumata mohou mít rozsáhlejší a intenzivnější vliv na běžný způsob života s těžko odhadnutelnou prognózou vývoje či možnostmi léčby. Mezi typické projevy patří např. porucha soustředění, úzkosti, únava, viditelné napětí, třes, deprese, noční můry, poruchy spánku apod. Je třeba mít na paměti, že v případech domácího násilí se jedná o traumata opakovaná, s ohledem na dlouhodobost násilného soužití. I proto je u obětí nezdědka diagnostikována posttraumatická stresová porucha, tedy prohloubení původního traumatu, se kterým se organismus nedokázal vyrovnat. Téměř vždy jsou přítomny deprese, převládající pocity viny, snížená míra strachu o sebe, neschopnost důvěry vůči okolí. Následky jsou

dlouhodobé a obvykle vedou k řetězení dalších problémů oběti. V mnoha ohledech mají oběti ve společnosti ztížené postavení, které může dopadat i na další členy rodiny.¹⁵

¹⁵ VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. 80 s. ISBN 978-80-904564-5-7.

3 Dítě jako oběť domácího násilí

V následující části se budeme zabývat dítětem jako obětí domácího násilí. Násilí v rodině se často přímo či nepřímo dotýká také dětí, které v rodině žijí. Jak už bylo zmíněno v předchozí kapitole, mohou být děti buď přímými oběťmi násilí, když je vedeno přímo proti nim, nebo nepřímými, když je přítomno násilí mezi rodiči a oni jsou přítomni jako svědci. Ať už je dítě přímou či nepřímou obětí, zanechává na něm následky v jeho dalším vývoji.

V situacích domácího násilí dochází k porušení nebo ohrožení nejméně dvou ze čtyř základních práv dítěte tak, jak byla formulována v Úmluvě o právech dítěte – práva na přežití, na rozvoj, na ochranu, na participaci.

Na týrání dětí se podílejí jak muži, tak ženy. S týraným dítětem se setkáváme ve všech společenských vrstvách, ale především v problémových rodinách. Problémy dětí dotčených domácím násilím nejsou zatím příliš prozkoumány, odborníci se dříve soustředili především na děti zanedbávané, týrané či zneužívané. Výskyt domácího násilí v rodině značně zvyšuje pravděpodobnost současného výskytu syndromu týraného a zneužívaného dítěte - CAN (Child Abuse and Neglect). Násilí v původní rodině je jedním z rizikových faktorů dalšího násilí. Děti mají sklon napodobovat chování rodičů včetně způsobů zvládání konfliktů a řešení problémů. Je velmi časté, že dítě ve svých budoucích vztazích přijme roli agresora či roli oběti. V přítomnosti násilí v rodině, kde vyrůstá nezletilé dítě, většinou není žádné omezení agresora na jeho rodičovských právech k tomuto dítěti. V praxi se setkáváme s názorem, že domácí násilí páchané otcem nezletilých dětí na jejich matce nemá žádný vliv na posouzení jeho rodičovských kvalit a nelze tedy otce na výchově nijak omezit. Pozornost je věnována na hlavní aktéry násilí, tj. na agresora a na zneužívanou oběť. Děti, které se stanou obětí domácího násilí, jsou ohroženy na zdravém vývoji, proto je na místě zvažovat styk s agresorem (otcem či matkou).¹⁶

V případech dlouhodobého domácího násilí může dítě trpět psychickými poruchami, depresemi, sebevražednými myšlenkami apod. Obecně se má za to, že násilí plodí násilí.

¹⁶ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz>. Citováno [2025-01-09].

*„Děti vystavené násilí ve vlastních rodinách se naučí zpracovávat podněty ze zevního prostředí jinak, než je zpracovávají děti, které násilí vystaveny nebyly“.*¹⁷ Tito jedinci pak často reagují útočně, hovoříme tak o naučené útočnosti, u jiných se jedná o naučenou bezmoc.

3.1 Definice – CAN (Child Abuse And Neglect)

*„Je termín používáný k označení širokého spektra škodlivých a nepřiměřených jednání vůči dětem, zahrnující fyzické zneužívání, emocionální zneužívání, sexuální zneužívání a zanedbávání, které mohou způsobit fyzické, emocionální nebo psychické trauma a ohrožovat zdravý vývoj a pohodu dítěte“.*¹⁸

3.2 Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte – CAN

Zanedbávání, zneužívání a týrání dětí představuje složitý sociální problém, jehož prevence, odhalování a řešení důsledků vyžaduje úzkou spolupráci odborníků z různých oblastí. Termín týrané dítě (Child Abuse nebo Kindermisshandlung) dobře vyjadřuje široký rozsah společensky nepřipustných způsobů jednání vůči dítěti. V našem pojetí uvádí veškeré způsoby týrání dítěte, počínaje bitím a různým fyzickým poškozováním, až po různé způsoby duševního týrání.

Dítě jako oběť je vystaveno týrání, zanedbávání, sexuálnímu zneužívání nebo šikaně. *„Syndrom CAN (Child Abuse and Neglect) znamená týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte, úmyslné ubližování nejbližšími pečovateli, které má závažný dopad na oběť.“*¹⁹

3.3 Formy syndromu CAN

Syndrom CAN (Child Abuse and Neglect) může zahrnovat několik různých forem a projevů. Zde jsou hlavní formy syndromu CAN:

¹⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; MACHÁČKOVÁ, Radka; VITOUŠOVÁ, Markéta. *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích: studie*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. 50 s. ISBN 80-86284-19-0.

¹⁸HORT, Vladimír. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. 383 s. ISBN 978-80-7367-404-5.

¹⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; MACHÁČKOVÁ, Radka; VITOUŠOVÁ, Markéta. *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích: studie*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. 52 s. ISBN 80-86284-19-0.

- **Fyzické zneužívání:** Tato forma zahrnuje fyzické útoky na dítě, které mohou způsobit zranění, modřiny, zlomeniny nebo jiné fyzické trauma. Může se projevovat týráním, bitím nebo jinými formami fyzického násilí.
- **Emocionální zneužívání:** Emocionální zneužívání zahrnuje systematické ponižování, zastrašování, kritizování, vydírání nebo jiné formy psychického týrání dítěte. Dítě může být nuceno cítit se bezcenné nebo nežádoucí.
- **Sexuální zneužívání:** Tato forma zahrnuje sexuální jednání vůči dítěti, které je nepřiměřené a nelegální. Může se jednat o znásilnění, sexuální obtěžování, výrobu dětské pornografie nebo jiné sexuální aktivity, které jsou traumatizující pro dítě.
- **Zanedbávání:** Zanedbávání se vyskytuje, když rodiče nebo opatrovníci nedostatečně plní základní potřeby dítěte. To může zahrnovat nedostatek potravy, ošetření, dohledu, vzdělání, zdravotní péče nebo emocionální podpory.
- **Ekonomické zneužívání:** Ekonomické zneužívání se vztahuje k situacím, kdy rodiče nebo opatrovníci využívají finančních prostředků nebo majetku dítěte pro svůj vlastní prospěch a zanedbávají finanční potřeby dítěte.
- **Kognitivní zneužívání:** Tato forma zahrnuje manipulaci s myšlením dítěte, například ovlivňování jeho názorů, přesvědčení nebo hodnot tak, aby sloužily zájmům zneuživatelů.
- **Nedostatečná péče o zdraví:** To může zahrnovat zanedbání lékařské péče, což může mít za následek chronické zdravotní problémy dítěte.
- **Nedostatečná péče o vzdělání:** Nedostatečná podpora vzdělání dítěte nebo jeho omezování v přístupu k vzdělávání.

- **Nedostatečná péče o psychosociální potřeby:** Nedostatečná emocionální podpora a nesplňování psychosociálních potřeb dítěte.²⁰

3.4 Příčiny vzniku syndromu CAN

Syndrom CAN (Child Abuse and Neglect) může mít řadu příčin a faktorů, které se vzájemně mohou prolínat. Příčiny tohoto syndromu mohou být složité a zahrnovat:

- **Rodinné faktory:**

Rodinná dysfunkce: Konflikty, násilí nebo neúplné rodiny mohou zvyšovat riziko zneužívání a zanedbávání dětí.

Historie zneužívání: Dospělí, kteří sami byli obětmi zneužívání v dětství, mohou být náchylní k zneužívání svých vlastních dětí.

Nedostatečná podpora rodičů: Nedostatečná podpora od rodiny, přátel nebo komunity může rodičům ztěžovat péči o dítě.

- **Individuální faktory:**

Stres a psychické problémy: Dospělí, kteří čelí vysokému stresu, úzkosti, depresi nebo jiným psychickým problémům, mohou být náchylnější k násilnému chování.

Alkohol a drogy: Zneužívání alkoholu nebo drog může snižovat kontrolu a rozhodnost dospělých ohledně chování vůči dětem.

- **Sociální faktory:**

Sociální izolace: Izolace od rodiny nebo komunity může zvýšit riziko, že zneužívání nebo zanedbávání dítěte zůstane nepovšimnuto.

Chudoba: Finanční obtíže mohou ztěžovat dostupnost základní péče a podpory pro děti.

²⁰ VOŇKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: proFem, 2008. 150 s. ISBN 978-80-903626-7-3.

- **Kulturní faktory:**

Normy týkající se trestu: V některých kulturách může být fyzický trest považován za normální, což může vést k zneužívání.

Stereotypy o pohlavích: Stereotypy o pohlavích mohou vést k preferencím jednoho pohlaví před druhým, což může způsobit zanedbávání dětí.

- **Strukturální faktory:**

Nedostatek přístupu k zdravotní péči a sociálním službám: Nedostatečná dostupnost služeb pro děti a rodiny může ztěžovat zajištění pomoci v potřebných situacích.

Je důležité si uvědomit, že příčiny CAN jsou komplexní a mohou se vzájemně ovlivňovat.

3.5 Důsledky syndromu CAN

Syndrom CAN (Child Abuse and Neglect) může mít značné a často dlouhodobé důsledky na fyzické, psychické a sociální zdraví dětí. Mezi hlavní důsledky tohoto syndromu patří:

- **Fyzické důsledky:**

Zranění a trauma: Fyzické zneužívání může způsobit zranění, modřiny, zlomeniny a dlouhodobá traumata.

Zdravotní problémy: Zanedbávání základní zdravotní péče může vést k chronickým zdravotním problémům a následkům.

- **Psychické a emocionální důsledky:**

Posttraumatická stresová porucha (PTSD): Děti vystavené zneužívání a zanedbávání mohou vyvinout PTSD, což zahrnuje opakující se noční můry, úzkost a psychická traumata.

Deprese a úzkost: Tyto děti mají zvýšené riziko vývoje deprese a úzkostných poruch.

- **Sociální důsledky:**

Problémy se sociálním začleněním: Děti, které byly zneužity nebo zanedbány, mohou mít problémy s budováním zdravých vztahů a sociálním začleněním.

Poruchy chování: Některé děti reagují na traumata rozvojem agresivního nebo sebevražedného chování.

- **Kognitivní a vývojové důsledky:**

Vývojové zpoždění: Děti mohou mít problémy s kognitivním vývojem a učením kvůli chronickému zanedbávání.

Nízká sebeúcta: Emocionální zneužívání může způsobit nízkou sebeúctu a nedostatek sebedůvěry.

- **Sexuální důsledky:**

Sexuální dysfunkce: Děti vystavené sexuálnímu zneužívání mohou mít problémy s pozdějšími sexuálními vztahy a dysfunkcemi.

Poruchy identity: Zneužívání může ovlivnit formování sexuální identity a orientace.²¹

Důsledky CAN jsou vážné a mohou trvat po celý život, pokud nejsou identifikovány a léčeny. Tělesné týrání, sexuální zneužívání, psychické trápení i zanedbávání péče zanechávají hluboké stopy nejen na těle, ale především v psychice dítěte. Tyto děti často

²¹ VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. 89 s. ISBN 978-80-904564-5-7.

prožívají dlouhodobý pocit strachu, studu a viny, což může negativně ovlivnit jejich sebevědomí, vztah k autoritám i schopnost navazovat zdravé mezilidské vztahy.

U mnoha dětí se rozvíjejí úzkostné poruchy, deprese, poruchy spánku nebo problémy s chováním. Mohou se objevovat agresivní reakce, impulzivita nebo naopak silné stažení do sebe, projevující se nezájmem o okolí, odmítáním sociálního kontaktu nebo apatií. Děti trpící syndromem CAN často selhávají ve škole, mají potíže se soustředěním a mohou být označovány za problémové, aniž by okolí rozpoznalo pravou příčinu jejich potíží.

Dlouhodobě neřešené trauma se v dospělosti může vyústit do různých forem sebepoškozujícího chování, závislostí, poruch příjmu potravy, riskantního sexuálního chování či tendencí k násilí vůči sobě i ostatním. V některých případech dochází i k opakování vzorce chování, kdy oběti násilí v dětství samy páchají násilí v dospělosti, protože nikdy nezískaly zdravý model vztahového fungování.

Je důležité zdůraznit, že každé dítě reaguje na traumatické zážitky individuálně. Zatímco některé děti se dokážou s podporou okolí relativně dobře zotavit, jiné mohou nést následky celý život. Klíčovou roli v procesu uzdravování hraje včasná intervence, terapeutická pomoc a stabilní, bezpečné prostředí, ve kterém dítě může znovu budovat důvěru ve svět i samo v sebe.

Syndrom CAN by proto neměl být vnímán pouze jako jednorázový akt ubližování, ale jako soubor hluboce zakořeněných zkušeností, které ovlivňují celý psychosociální vývoj dítěte. Odpovědnost společnosti je v tomto ohledu zásadní, jak v oblasti prevence, tak i v zajištění dostupné a kvalitní péče pro ty, kteří si následky nesou.

4 Pedagog jako klíčový aktér při identifikaci domácího násilí u dětí

Pedagogové hrají zásadní roli v životě dětí, nejen z hlediska vzdělávání, ale také v oblasti jejich sociálního a emocionálního vývoje. Díky pravidelnému a dlouhodobému kontaktu s žáky mají učitelé jedinečnou příležitost zaznamenat varovné signály domácího násilí. Role pedagoga nespočívá pouze v předávání znalostí, ale také v sociální a emocionální podpoře žáků. Pedagog by měl být nejen odborně připraven, ale měl by být citlivý k individuálním potřebám dětí. Pokud dítě zažívá domácí násilí, může to ovlivnit jeho chování, výkonnost ve škole i sociální interakce s vrstevníky.²² Schopnost rozpoznat tyto změny a adekvátně reagovat je proto klíčová pro včasnou intervenci a případné zapojení odborníků, jako jsou školní psychologové nebo orgány sociálně – právní ochrany dětí (OSPOD). Tato kapitola se zaměřuje na úlohu pedagogů při identifikaci domácího násilí, jejich kompetence a výzvy, kterým v této oblasti čelí.

4.1 Klíčové kompetence pedagogů

Pedagog by měl být schopen rozpoznat změny v chování a vzhledu dítěte, které mohou naznačovat problémové domácí prostředí. Aby mohli pedagogové efektivně reagovat na případy domácího násilí je nezbytné, aby disponovali širokou škálou kompetencí zahrnujících odborné znalosti, pozorovací schopnosti, komunikační dovednosti a znalost legislativních povinností.

Pozorovací schopnosti

Schopnost vnímat změny v chování dítěte je jedním z nejdůležitějších nástrojů pedagoga. Mezi hlavní indikátory domácího násilí mohou patřit: náhlé zhoršení školního prospěchu, sociální stažení nebo naopak agresivní chování, opakované absence bez jasného důvodu, fyzická zranění bez logického vysvětlení.

²² MERTIN, Václav; KREJČOVÁ, Lenka. *Metody a postupy poznávání žáka: pedagogická diagnostika*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 85 s. ISBN 978-80-7357-679-0.

Komunikační dovednosti

Pedagog by měl být schopen navázat důvěrný vztah s dítětem, aby se cítilo bezpečně a mohlo se případně svěřit. Důležité je klást citlivé otázky a zároveň nevyvíjet na dítě nátlak. Empatie, aktivní naslouchání a schopnost reagovat na neverbální projevy dítěte jsou klíčové.²³

Spolupráce s odborníky

Pokud pedagog zaznamená podezření na domácí násilí, měl by postupovat v souladu se školními protokoly a kontaktovat relevantní odborníky. Spolupráce s psychologem, speciálním pedagogem nebo sociálními pracovníky je zásadní pro zajištění bezpečí dítěte a poskytnutí adekvátní pomoci.

Znalost legislativních povinností

Pedagogové mají podle zákona oznamovací povinnost v případě podezření na ohrožení dítěte. Zároveň musí jednat v nejlepším zájmu dítěte a dbát na ochranu jeho práv. Znalost legislativního rámce je tedy klíčovým aspektem jejich profesionálního působení²⁴.

Pedagogové jsou jedněmi z nejdůležitějších aktérů při identifikaci domácího násilí u dětí. Jejich schopnost pozorovat, komunikovat a reagovat na podezřelé situace může významně ovlivnit život dítěte ohroženého násilím. Aby mohli tuto roli plnit efektivně, je nutné, aby byli průběžně vzděláváni a měli k dispozici odpovídající odborné materiály a podporu.

Učitelé tráví s dětmi značnou část dne a často si jako první všimnou varovných signálů – změn v chování, náhlého zhoršení školního prospěchu, známek psychické nepohody či nevysvětlených poranění. Jejich včasná reakce může přispět k odhalení problému, který by jinak mohl zůstat skrytý. Avšak bez dostatečné informovanosti o

²³ HRONOVÁ, M. *Násilí ve vztazích teenagerů: Manuál pro učitele SŠ*. Praha: ROSA, 2009.

²⁴ MERTIN, Václav; KREJČOVÁ, Lenka. *Metody a postupy poznávání žáka: pedagogická diagnostika*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 89 s. ISBN 978-80-7357-679-0.

projevech domácího násilí a bez znalosti správných postupů mohou zůstat i ty nejzávažnější signály nepovšimnuty nebo nesprávně vyhodnoceny.

Z výzkumů i praxe vyplývá, že řada pedagogů si není zcela jistá, jak správně postupovat v případě podezření na domácí násilí. Často chybí jasné metodické vedení, kontakt na odborníky či dostupné návody, jak s dítětem mluvit citlivě, a přitom účelně. Navíc se mohou obávat právních důsledků svého jednání nebo ztráty důvěry dítěte. Tato nejistota pak může vést k nečinnosti, která však v kontextu domácího násilí může mít vážné důsledky.

Je tedy zásadní, aby školy a zřizovatelé vytvářeli prostředí, ve kterém budou učitelé v této oblasti systematicky podporováni. Důležitou roli zde hrají preventivní programy, spolupráce s psychology, kurzy zaměřené na rozpoznávání a řešení případů domácího násilí a v neposlední řadě i jasné nastavené vnitřní postupy a krizové plány v rámci školy.

Povědomí učitelů o domácím násilí na dětech by mělo být chápáno nejen jako profesní dovednost, ale jako klíčová součást ochrany práv dítěte. Pokud chceme, aby školy byly bezpečným místem pro všechny děti, je třeba pedagogům nabídnout adekvátní přípravu, aby mohli nejen učit, ale i chránit.

5 Pomoc dětem ohroženým domácím násilím

Domácí násilí vůči dětem je vážným problémem, který má dlouhodobé negativní důsledky pro fyzické, emoční a sociální zdraví dětí. Proto je nezbytné, aby existovala efektivní opatření a služby, které mají za cíl ochránit děti, zmírnit násilí, a podpořit jejich fyzické a psychické zdraví. Tato kapitola se bude zabývat různými aspekty pomoci dětem ohroženým domácím násilím, včetně institucí, služeb a profesionálů, kteří hrají klíčovou roli v tomto procesu.

Pomoc dětem ohroženým domácím násilím zahrnuje různé druhy podpory, které se mohou lišit podle konkrétních potřeb a situací. Zde jsou některé z hlavních druhů pomoci:

Krizová intervence a bezpečnostní opatření

Krizová intervence je prvním a nejnaléhavějším druhem pomoci. Zahrnuje rychlou reakci na situace, kdy je dítě v okamžitém ohrožení. To může zahrnovat umístění dítěte do bezpečného prostředí, jako jsou krizová centra nebo dočasné pobyty u rodinných příslušníků. Krizová intervence poskytuje fyzickou ochranu a následně umožňuje provést důkladné hodnocení situace.

Psychologická a terapeutická podpora

Děti vystavené domácímu násilí často potřebují psychologickou podporu a terapii k tomu, aby zvládly trauma a emoční důsledky násilí. Kvalifikovaní psychologové a terapeuti pracují s dětmi, aby jim pomohli zpracovat traumata, zvládnout emoční stres, a rozvíjet způsoby, jak se vyrovnat s negativními zkušenostmi.

Právní podpora a ochrana

Právní odborníci a poradci mohou pomoci dětem a rodinám v otázkách spojených s právem, zejména pokud jde o práva obětí domácího násilí. Mohou pomoci obětem podat žádosti o ochranu, obhajovat práva obětí v soudních řízeních a pomoci s právními aspekty rozchodu, pokud je to nezbytné pro zajištění bezpečí dětí.

Vzdělávání a školní podpora

Dětem, které byly vystaveny domácímu násilí, může hrozit pokles v akademickém úspěchu a školní prostředí může být místem, kde je možné tuto problematiku identifikovat a poskytnout podporu. Školy mohou nabídnout individuální vzdělávací plány pro děti, které se staly obětmi a také poskytovat psychologické poradenství, které jim pomůže zvládnout emoční zátěž.

Sociální práce a rodinná podpora

Sociální pracovníci mají klíčovou roli v pomoci rodinám a dětem, které jsou ohroženy domácím násilím. Provádějí hodnocení situace a pomáhají rodinám získat přístup k potřebným službám. Mohou také navrhnout opatření pro ochranu dětí a pracovat s rodinami na zlepšení situace.

Prevence a osvěta

Prevence je důležitou součástí boje proti domácímu násilí vůči dětem. Programy zaměřené na osvětu veřejnosti, vzdělávací kampaně ve školách a kurzy pro rodiče mohou přispět k tomu, aby se domácí násilí snížilo a aby dětem byla poskytnuta lepší ochrana.

Tato různorodá podpora a opatření mají za cíl zlepšit bezpečnost a pohodu dětí ohrožených domácím násilím a poskytnout jim nástroje a zdroje k tomu, aby se mohly začít zotavovat ze svých zkušeností a budovat lepší budoucnost²⁵

Pomoc dětem ohroženým domácím násilím však nekončí pouze poskytnutím základní ochrany a krizové intervence. Jedná se o dlouhodobý a komplexní proces, který vyžaduje mezioborovou spolupráci různých institucí, od škol, přes zdravotnická zařízení, policii, až po orgány sociálně-právní ochrany dětí. Klíčovým aspektem je také vytvoření bezpečného a podpůrného prostředí, kde dítě může navázat důvěru k dospělým a postupně se vyrovnat s traumatem, které zažilo.

²⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz>. Citováno [2025-01-09].

Nezbytné je rovněž posilovat kompetence a citlivost všech odborníků, kteří s ohroženými dětmi pracují. Pouze pracovníci dostatečně proškolení v oblasti domácího násilí dokáží včas identifikovat varovné signály, adekvátně reagovat a správně dítě nasměrovat na další odbornou pomoc. Důležitým faktorem je také individuální přístup, který respektuje jedinečné potřeby každého dítěte a zohledňuje jeho věk, stupeň traumatu a rodinné zázemí.

V dlouhodobém horizontu je nutné soustředit pozornost nejen na samotné dítě, ale i na jeho nejbližší okolí. Práce s celou rodinou, pokud to okolnosti umožňují, může být klíčová při obnově zdravých vztahů a při snaze předcházet opětovnému výskytu násilí. Pro efektivní pomoc dětem je rovněž zásadní zajistit kontinuitu péče, sledovat pokrok dítěte v čase a podle potřeby upravovat formu podpory.

Pomoc ohroženým dětem není jednorázovým úkonem, ale procesem, který vyžaduje čas, empatii, odbornost a spolupráci. Pouze tak lze dětem pomoci znovu nabýt důvěru v dospělé, ve svět kolem sebe a dát jim šanci vyrůstat v bezpečí a důstojném prostředí.

6 Instituce pomáhající dětem ohroženým domácím násilím

V boji proti domácímu násilí vůči dětem hrají důležitou roli různé instituce a organizace. Mezi tyto instituce patří vládní agentury, neziskové organizace, školy, zdravotnické instituce a mnoho dalších. Každá z těchto organizací má specifické povinnosti a úkoly při identifikaci, prevenci a poskytování pomoci dětem, které jsou vystaveny domácímu násilí.

Vládní agentury obvykle zajišťují právní rámec pro ochranu dětí před domácím násilím. Tyto organizace mají za úkol vytvářet a prosazovat zákony a postupy pro ohlášení a vyšetření podezření na domácí násilí. Kromě toho mohou provádět vzdělávací kampaně a osvětové programy, které mají za cíl zvýšit povědomí o tomto problému a poskytovat informace o tom, kde a jak hledat pomoc. Neziskové organizace se často specializují na konkrétní aspekty pomoci dětem ohroženým domácím násilím. Mohou provozovat krizová centra, kde dětem a jejich rodinám nabízí bezpečné útočiště, psychologickou podporu a další služby. Tyto organizace také hrají klíčovou roli v prevenci domácího násilí prostřednictvím osvětových programů ve školách a komunitách. Školy a zdravotnické instituce mají také zásadní roli při identifikaci dětí v ohrožení. Učitelé a zdravotníci mohou být prvními, kteří rozpoznají známky fyzického či emočního zneužívání u dětí a informují o tom příslušné orgány.²⁶

6.1 Orgán sociálně právní ochrany dětí

Orgán sociálně právní ochrany dětí je klíčovým prvkem v poskytování pomoci dětem ohroženým domácím násilím. Tento odbor se specializuje na práci s dětmi, které se nacházejí v rizikových a násilných rodinných situacích a jeho hlavním cílem je zajistit, aby děti byly v bezpečí a jejich potřeby byly plně respektovány. Pracovníci tohoto odboru mají

²⁶ PORUBANOVÁ, Silvia. *Násilie páchané na ženách a možnosti ich ochrany*. 1. vydanie. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2008. 100 s. ISBN 978-80-7138-137-2.

za úkol identifikovat, hodnotit a intervenovat v případech, kdy jsou děti vystaveny riziku fyzického, emocionálního nebo sexuálního násilí, zanedbávání nebo zneužívání.²⁷

Orgán sociálně právní ochrany dětí má několik klíčových rolí a odpovědností, včetně:

Hodnocení situace: Pracovníci dětské ochrany provádějí komplexní hodnocení rodinné situace, aby určili, zda jsou děti v ohrožení a jakým způsobem.

Intervence: Pokud jsou děti v ohrožení, pracovníci mohou přijímat rychlá opatření, včetně odebrání dítěte z domácího prostředí, pokud je to nezbytné pro jeho bezpečí.

Poradenství rodině: Pracovníci poskytují rodinám informace, podporu a návrhy na zlepšení rodinných podmínek, aby bylo možné děti vrátit zpět do bezpečného prostředí.

Spolupráce s dalšími organizacemi: Dětská ochrana spolupracuje s dalšími institucemi, včetně škol, zdravotnických zařízení, právníků a neziskových organizací, aby zajistila účinnou ochranu a pomoc dětem.

Zajištění právní ochrany: Pracovníci dětské ochrany mohou podávat žádosti o soudní rozhodnutí o ochraně dětí a obhajovat práva dětí v soudních řízeních.

Interdisciplinární přístup: Orgán sociálně právní ochrany dětí často pracuje v interdisciplinárním týmu, což znamená spolupráci s dalšími profesionály, jako jsou psychologové, lékaři, právníci a učitelé. Tento přístup umožňuje komplexní zhodnocení a péči o dítě a rodinu a poskytuje různorodé znalosti a dovednosti k řešení složitých situací.

Orgán sociálně právní ochrany dětí čelí řadě výzev a úskalí v poskytování pomoci dětem ohroženým domácím násilím. Některé z nich zahrnují nedostatek zdrojů. Nedostatek financí a pracovníků může omezovat schopnost odboru sociální ochrany dětí rychle a efektivně reagovat na všechny případy. Zajištění ochrany dětí může být komplikováno právy rodičů a zároveň snahou o udržení rodiny pohromadě. Rodiny mohou být opatrné nebo odmítavé ve spolupráci s pracovníky dětské ochrany kvůli obavám z odnímání dětí. Orgán

²⁷ Orgán sociálně právní ochrany dětí. Online. Dostupné z: <https://www.ospod.cz/informace/obecne/>. Citováno [2025-02-22].

sociálně právní ochrany dětí musí aktivně řešit tyto výzvy a pracovat na tom, aby zajistil co nejlepší ochranu a pomoc dětem ohroženým domácím násilím. Toto je obtížná a zároveň nesmírně důležitá práce, která má za cíl chránit nejzranitelnější jedince ve společnosti.²⁸

6.2 Policie České republiky

Policie České republiky je nejdůležitější místo pomoci, zejména pokud již dochází k závažnějším formám násilí. Její hlavní úkoly zahrnují prevenci, zásah v případech domácího násilí, ochranu dětí a spolupráci s dalšími orgány.

Prevence je důležitou součástí role policie v ochraně dětí. Policisté mohou přispět k prevenci domácího násilí a ochraně dětí tím, že:

Osvěta veřejnosti: Policie může spolupracovat s neziskovými organizacemi a školami na osvětových kampaních o domácím násilí, jeho důsledcích a tom, jak hledat pomoc.

Trénink pro učitele a pracovníky ve zdravotnictví: Policisté mohou poskytovat trénink učitelům a zdravotním pracovníkům o identifikaci známek domácího násilí a o tom, jak předávat informace o případných případech policii.

Partnerská spolupráce s neziskovými organizacemi: Policie může spolupracovat s neziskovými organizacemi specializujícími se na domácí násilí a dětskou ochranu, aby posílila prevenci a poskytovala podporu obětem.²⁹

Dotazník SARA DN

Dotazník SARA DN, známý jako Metoda hodnocení rizika domácího násilí mezi partnery (Spousal Assault Risk Assessment), je diagnostický nástroj vyvinutý k identifikaci a vyhodnocování potenciální eskalace domácího násilí, zejména pro potřeby policejní práce. Tento nástroj umožňuje školeným odborníkům při jeho použití identifikovat rizikové faktory a kvalifikovaně odhadnout pravděpodobnost dalšího výskytu násilí v domácnosti. Dotazník

²⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. 2014. 431 s. ISBN 978-80-262-0696-5.

²⁹ Policie ČR. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/zverejnene-informace-domaci-nasili.aspx>. Citováno [2025-02-22].

je primárně určen pro policisty, kteří se dostanou do prvního kontaktu s osobami ohroženými domácím násilím. Metoda SARA DN může být však užitečná i pro další profesní skupiny, které mohou přijít do styku s těmito osobami, zejména pro pracovníky v sociálních službách. Osoba, která je proškolená v používání metody SARA DN, by měla být schopná správně vyhodnotit současnou situaci, odhadnout závažnost hrozby a přijmout adekvátní opatření k minimalizaci rizika. Tento dotazník se skládá z 15 otázek zaměřených na rizikové faktory. Prvních pět otázek se soustředí na identifikaci rizikových faktorů týkajících se násilné osoby v aktuálním vztahu, dalších pět otázek pomáhá odhalit obecné sklony k násilí, jako jsou projevované násilí na veřejnosti. Posledních pět otázek hodnotí potenciální riziko zranitelnosti osoby ohrožené domácím násilím. Na každou otázku se odpovídá formou "ano-ne", a pokud převažují kladné odpovědi, naznačuje to opakování násilí a určitou míru nebezpečnosti násilné osoby. (V přílohách č. 2 a 3 je uveden vzor dotazníku SARA DN).³⁰

Zásah v případech domácího násilí

Policisté mají klíčovou úlohu při zajištění bezpečnosti a ochrany dětí v okamžiku zásahu v případech domácího násilí. Jejich úkoly zahrnují:

- **Zajištění bezpečí dítěte:** Policisté musí zajistit okamžité bezpečí dítěte v situaci domácího násilí. To může zahrnovat odstranění dítěte z nebezpečného prostředí nebo zajištění zákonných opatření k ochraně dítěte.
- **Dokumentace případu:** Policisté mají povinnost dokumentovat všechny relevantní informace a důkazy o případě domácího násilí, což může posloužit jako důkaz v případě soudního stíhání.
- **Předávání případu dalším orgánům:** Pokud je to nezbytné, policie může předat případ sociálním pracovníkům nebo jiným orgánům, kteří mohou zajistit další pomoc dítěti a rodině.

³⁰ Policie České republiky. [offline dokument]. Dostupné z: policejní složka pro služební účely. Citováno [2025-02-22].

- **Spolupráce s dalšími institucemi:** Policie spolupracuje s dalšími institucemi, jako jsou odbor sociální ochrany dětí, sociální pracovníci, soudy a zdravotnické instituce, aby zajistila komplexní péči o dětské oběti domácího násilí. Tato spolupráce zahrnuje:
- **Hodnocení rizika a bezpečnostní plány:** Společně s dalšími odborníky, jako jsou sociální pracovníci, se vyhodnocuje riziko pro dítě a vytvářejí se bezpečnostní plány, které zajišťují ochranu dítěte.
- **Právní kroky:** Pokud je to nezbytné, policie spolupracuje s právními orgány a soudy na zajištění právní ochrany dětí a postihu pachatelů domácího násilí.
- **Psychologická a terapeutická pomoc:** Policisté mohou doporučit dětem a rodinám, aby vyhledaly psychologickou a terapeutickou pomoc k zvládnutí traumat a emocionálních důsledků násilí.

Policie České republiky hraje klíčovou roli v poskytování pomoci dětem ohroženým domácím násilím tím, že zajišťuje jejich bezpečnost a spolupracuje s dalšími profesionály na poskytování komplexní péče a podpory. Její úkoly zahrnují prevenci, zásah v případech násilí a spolupráci s dalšími institucemi, aby zajistila, že děti budou chráněny a bude jim poskytnuta nezbytná pomoc.

6.3 Intervenční centra

Intervenční centra jsou organizace nebo zařízení, která poskytují podporu a pomoc jednotlivcům a rodinám v různých obtížných životních situacích. Tato centra mohou být provozována vládními agenturami, neziskovými organizacemi, charitativními institucemi nebo soukromými subjekty. Jejich hlavním cílem je poskytovat intervence a podporu v různých oblastech, jako jsou sociální, duševní, emocionální a psychologické potřeby.

Práce intervenčních center je klíčová pro ochranu obětí domácího násilí a poskytování jim potřebné podpory a nástrojů pro opuštění násilného prostředí a obnovení

jejich života. Tato centra hrají roli ve vytváření bezpečnějšího prostředí pro oběti domácího násilí a přispívají k prevenci a zlepšení situace těchto obětí.³¹

Jejich práce zahrnuje několik důležitých funkcí a služeb pro ty, kteří jsou postiženi domácím násilím:

- **Krizová intervence:** Intervenční centra poskytují okamžitou pomoc obětem domácího násilí, které se nacházejí v krizových situacích. To může zahrnovat zajištění bezpečného ubytování, pokud je to nezbytné a poskytnutí emocionální podpory a poradenství.
- **Poradenství a terapie:** Poskytování individuálního nebo rodinného poradenství a terapie, aby se řešily následky domácího násilí. Toto poradenství se zaměřuje na emocionální a psychologickou podporu, vývoj strategií pro zvládání stresu a traumatu a na zlepšení sebevědomí a dovedností.
- **Právní podpora:** Pomoc obětem domácího násilí s právními záležitostmi, jako je získání ochranných příkazů, informace o právech a možnostech pro stíhání pachatelů.
- **Bezpečnostní plánování:** Pomoc obětem při vytváření plánu pro jejich osobní bezpečnost. To může zahrnovat kroky, které mají zajistit bezpečí oběti a jejich dětí a minimalizovat riziko dalšího násilí.
- **Přístup k útočištím:** Intervenční centra mohou provozovat útočiště pro oběti domácího násilí, kde mohou oběti a jejich děti najít bezpečné a anonymní místo pro pobyt, pokud jejich domovské prostředí není bezpečné.
- **Osvěta a prevence:** Intervenční centra pracují na osvětě veřejnosti o domácím násilí, jeho důsledcích a na tom, jak mohou lidé hledat pomoc. To

³¹ Bílý kruh bezpečí. Online. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/o-nas/zakladni-udaje-o-organizaci/>. Citováno [2025-02-22].

zahrnuje vzdělávání o tom, jak rozpoznat příznaky domácího násilí a kde hledat podporu.

- **Sociální a ekonomická podpora:** Poskytování informací a zdrojů pro oběti domácího násilí ohledně sociálních služeb, finanční pomoci a zaměstnání, které jim mohou pomoci obnovit svůj život po násilí.

6.4 Linka důvěry

Linky důvěry jsou významným zdrojem pomoci pro lidi, kteří čelí osobním potížím a mohou hrát klíčovou roli v prevenci krizových situací a zlepšení duševního zdraví jednotlivců. Při domácím násilí může být obtížné hledat pomoc a podporu a linky důvěry poskytují důvěrný a anonymní kanál, skrze který mohou oběti získat potřebnou podporu a informace. Jde o telefonní nebo online službu, zpravidla anonymní a dostupnou 24 hodin denně, 7 dní v týdnu, což umožňuje lidem mluvit o svých problémech bez obav o soukromí a stigmatizaci.³²

Linka důvěry pomáhá v situacích domácího násilí:

- **Krizová intervence:** Linka důvěry poskytuje okamžitou podporu obětem v krizových situacích. To může zahrnovat poskytování bezpečného místa, kam se mohou obrátit, a zajištění toho, aby se oběti cítily slyšené a chráněné.
- **Emocionální podpora:** Operátoři na lince důvěry jsou vyškoleni na poskytování emocionální podpory a poradenství obětem domácího násilí. Mohou naslouchat, podpořit a pomoci obětem vyrovnat se s jejich emocemi a stresem.
- **Poradenství a informace:** Linka důvěry může poskytovat obětem informace o tom, co mohou dělat, pokud jsou v nebezpečí a jaká jsou jejich práva. Operátoři mohou také nabízet rady týkající se možností získání ochranného příkazu, legalizace vztahů a dalších právních a praktických kroků.

³² Linka bezpečí. Online. Dostupné z: <https://www.linkabezpeci.cz/o-nas>. Citováno [2025-02-22].

- **Bezpečnostní plánování:** Pomoc obětem při vytváření plánu pro jejich osobní bezpečnost. Tento plán může zahrnovat kroky, jak se bránit, kam se uchýlit v případě nebezpečí a jak získat pomoc.
- **Odkazy a síť spolupracujících organizací:** Linka důvěry může poskytovat obětem informace o organizacích a institucích, které mohou poskytnout další pomoc, jako jsou útočiště, právní poradci, psychoterapeuti a podobně.
- **Anonymita a důvěrnost:** Linky důvěry obvykle umožňují obětem domácího násilí zůstat anonymními, což je důležité pro ty, kteří se obávají o svou bezpečnost a soukromí.
- **Prevence a osvěta:** Linky důvěry pracují na osvětě veřejnosti o domácím násilí, jeho rizicích a důsledcích. Informují lidi o tom, jak rozpoznat domácí násilí a kde hledat pomoc.³³

³³ Linka bezpečí. Online. Dostupné z: <https://www.linkabezpeci.cz/o-nas>. Citováno [2025-02-22].

7 Právní rámec domácího násilí v české republice

Domácí násilí představuje závažný problém v mnoha společnostech a Česká republika není výjimkou. Aby bylo možné účinně bojovat proti tomuto jevu a poskytnout ochranu obětem, je nezbytné mít pevný právní rámec. Tato kapitola se zaměří na analýzu právního prostředí týkajícího se domácího násilí v České republice s důrazem na relevantní zákony, nástroje a postupy. Česká republika se postupně, od kriminalizace domácího násilí přes zákon o ochraně před domácím násilím za doprovodu zákonů z oblasti veřejného práva, dobrala až k ochranným institutům před domácím násilím v civilním právu.³⁴ V současné době tuto problematiku upravují především zákony:

- **Zákon č. 135/2006 Sb.**, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.
- **Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky**, jehož současná úprava zjednodušuje postup při vykázání násilné osoby ze společného obydlí. Vykázání není správní, ale faktický úkon policejního orgánu. Zákon o Policii České republiky opravňuje příslušníky policie k vykázání násilné osoby na dobu 10 dnů nebo k uložení zákazu vstupu takové osobě, pokud nebyla v době policejní intervence v obydlí přítomna, a ke kontrole dodržování uložených omezení. Policejním orgánům je uložena povinnost uvědomit o vykázání intervenční centra a v případě přítomnosti nezletilých dětí v rodině také orgán sociálně-právní ochrany dětí. Jak osoba násilná, tak osoba ohrožená musí být poučeny o svých právech a povinnostech. Policisté hrají klíčovou roli v prevenci, intervenci, pomoci a řešení případů domácího násilí. Spolu s lékaři a sociálními pracovníky tvoří první kontaktní bod, skrze který se na veřejnost dostávají informace o dosud skrytých případech. Rychlá a

³⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz>. Citováno [2025-01-09].

efektivní reakce policie může být v těchto situacích zásadní pro záchranu života.³⁵

- **Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách** stanoví kompetence intervenčních center při poskytování pomoci obětem domácího násilí.
- **Zákon č. 356/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí** vymezuje práva a povinnosti orgánů sociálně-právní ochrany při ochraně dětí žijících v rodinách poznamenaných domácím násilím. Tento zákon byl významně novelizován, přičemž novela č. 303/2013 Sb. (tzv. změnový zákon) reaguje na změny založené v oblasti sociálně právní ochrany dětí novým občanským zákoníkem. Změny se dotkly především institutu rodičovské odpovědnosti a oblasti náhradní výchovy.³⁶
- **Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník**, jehož zásadním přínosem je důraz na trestně právní ochranu osobnostních práv a svobod člověka, jeho života, zdraví, lidské důstojnosti, na ochranu fungující rodiny, nezletilých dětí a starých, nemocných a bezmocných jedinců. Definiuje trestné činy, jako je tělesné ublížení, výhrůžky a jiné formy násilí, které spadají do oblasti domácího násilí. Stanovuje tresty pro pachatele trestných činů spojených s domácím násilím.³⁷
- **Zákon č. 117/1995 Sb., o sociálních a právních ochranných dávkách** poskytuje sociální a právní podporu obětem domácího násilí. Zajišťuje, že oběti mají přístup k nezbytným sociálním a právním prostředkům
- **Zákon č. 82/1998 Sb., o náhradě škody způsobené trestným činem** umožňuje obětem žádat o náhradu škody v důsledku trestných činů spojených

³⁵ Úplné znění zákona č. 273/2008 Sb., O Policii České republiky; Úplné znění zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich ; Úplné znění zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Praha: Armex Publishing, 2023. ISBN 978-80-87451-93-9.

³⁶ ČESKO. Úplné znění zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Vydání: dvanácté. Praha: Armex Publishing, 2022. 140 s. ISBN 978-80-87451-89-2.

³⁷ Zákon č. 373/2006 Sb., úplné znění zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. 2006, Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/>, Citováno [2025-02-22].

s domácím násilím. Poskytuje mechanismus pro obnovu některých finančních nákladů spojených s násilnými trestnými činy

- **Mezinárodní dohody (Istanbulská úmluva)**, Česká republika je signatářem mezinárodních dohod, jako je Istanbulská úmluva, která posiluje práva obětí a stanovuje standardy pro prevenci domácího násilí.

Bohužel Senát PČR dne 24. 1. 2024 neschválil Úmluvu Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbulská úmluva). Pro její ratifikaci bylo jen 34 ze 71 senátorů. K přijetí chyběly dva hlasy. Česko tak sice dokument v roce 2016 podepsalo, ale neratifikuje ho.

Tyto nástroje jsou klíčové pro identifikaci, potrestání a ochranu obětí domácího násilí. Současně vytvářejí právní rámec, který může sloužit jako odrazení pro pachatele a poskytuje obětem prostředky k získání ochrany a spravedlnosti. Je však důležité, aby tyto právní nástroje byly efektivně uplatňovány a aby byly neustále aktualizovány v souladu s vývojem společnosti a poznatky v oblasti domácího násilí.³⁸

Ačkoliv legislativní rámec v České republice poskytuje základní oporu pro identifikaci, postih a ochranu obětí domácího násilí, realita ukazuje, že samotná existence zákonů ještě nezaručuje jejich efektivní využití v praxi. Zásadní je, aby docházelo k jejich důslednému uplatňování a meziresortní spolupráci mezi jednotlivými subjekty – policií, soudy, sociálními pracovníky, zdravotníky a školskými institucemi. Tyto instituce by měly fungovat jako propojený systém, který včas a citlivě reaguje na případy domácího násilí, zejména pokud jsou jeho oběťmi děti.

Podstatným prvkem účinné ochrany je nejen správně nastavená legislativa, ale také její srozumitelnost a dostupnost pro běžného občana. Lidé, kteří se ocitnou v ohrožující situaci, často nevědí, jaké mají možnosti a na koho se mohou obrátit. V tomto směru je zásadní role preventivní osvěty a právního poradenství. Pokud společnost vytvoří prostředí, v němž nebude žádoucí ani tolerované zlehčování domácího násilí, mohou se změnit postoje veřejnosti i kvalita pomoci obětem.

³⁸ MPSV (2016). Úmluva o právech dítěte. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/umluva%20o-pravech-ditete1>. Citováno [2025-01-08]

Přestože Česká republika učinila pokrok v oblasti právní úpravy, například zavedením možnosti okamžitého vykázaní násilné osoby nebo podporou intervenčních center, stále existují mezery v propojení zákonné roviny s každodenní praxí. Například nedostatečné kapacity sociálních služeb, chybějící specializovaná školení u některých profesních skupin, nízké právní povědomí obětí i veřejnosti a přetrvávající stereotypy mohou brzdit účinnost legislativních opatření.

Dále je nutné upozornit na to, že ochrana dětí jako obětí domácího násilí vyžaduje mimořádnou citlivost a odbornost. Děti nejsou schopny bránit se samy, a proto je klíčové, aby právní normy i odborná intervence stavěly jejich zájmy a bezpečí do popředí. Každé pochybení systému může znamenat pro dítě celoživotní trauma, kterému bylo možné předejít.

Do budoucna by mělo být cílem nejen další zkvalitňování právní úpravy v souladu s mezinárodními standardy, ale také posílení mezioborové spolupráce, dostupnosti služeb a vzdělávání všech, kteří se v rámci své profese mohou s domácím násilím setkat. Jen tak lze zajistit, že právní rámec nebude pouze formální strukturou, ale skutečným nástrojem pro ochranu lidské důstojnosti, bezpečí a spravedlnosti.

8 Prevence domácího násilí

V dnešním dynamickém a rychle se měnícím světě se problematika domácího násilí stává stále naléhavější a závažnější. Rodinná idyla, kterou bychom si představovali jako místo lásky a bezpečí bohužel pro mnoho jednotlivců znamená realitu naplněnou násilím a strachem. Prevence domácího násilí se tak stává nezbytnou součástí snahy o ochranu lidských práv a důstojnosti v rodinném prostředí.

Tato kapitola se dělí na primární prevenci domácího násilí jako klíčový nástroj vytváření odolnějších a bezpečnějších komunit. Směřuje k identifikaci rizikových faktorů, osvětě veřejnosti a systematickým opatřením, která mají potenciál zamezit vzniku násilných situací v rodinách.

Sekundární prevence, která se zabývá identifikací a intervencí v případech, kdy násilí již začalo, s cílem minimalizovat jeho negativní dopady na oběti. Tato sekundární prevence klade důraz na rychlou a účinnou reakci, abychom nejen zastavili aktuální násilí, ale také poskytli obětem nezbytnou podporu pro následný proces zotavování.

Terciární prevence domácího násilí se zaměřuje na dlouhodobou podporu a rehabilitaci osob, které již prošly traumatem domácího násilí. Tento přístup směřuje k minimalizaci dlouhodobých následků násilí a podporuje postižené jednotlivce při návratu k plnohodnotnému a zdravému životu.³⁹

8.1 Primární prevence domácího násilí

Primární prevence domácího násilí představuje klíčovou fázi boje proti tomuto závažnému problému. Základním cílem primární prevence je předejít vzniku násilí a minimalizovat faktory, které ho mohou vyvolat. Tato fáze zahrnuje širokou škálu intervencí zaměřených na celou společnost a klade důraz na osvětu, vzdělávání a změnu kulturních postojů.

³⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. 110 s. ISBN 978-80-247-2207-8.

Původní definice primární prevence domácího násilí zní: „Podstoupit takové kroky, které sníží výskyt násilí mezi partnery, a to tak, že zamezí vzniku okolností, a to ještě před tím, než by k eventuálnímu násilí mohlo dojít.“ *Cílem primární prevence není jen zabránit jednotlivcům páchat násilné trestné činy, ale snížit riziko nežádoucího chování v celé populaci.*⁴⁰ Výsledkem by měl být pokles případů domácího násilí. Zatímco se kriminologie více soustředí na sekundární prevenci, jak zabránit recidivě násilí, primární prevence na to, jak zabránit násilí ještě před vznikem samotného násilí.

Analýza hlavních faktorů, které přispívají k vzniku domácího násilí, je klíčovým prvkem úspěšné primární prevence. Patří sem například socioekonomické nerovnosti, nedostatečná vzdělanost, nezaměstnanost nebo problémy s alkoholem a drogami v rodině. Identifikace těchto faktorů umožňuje cíleněji navrhovat intervence.

Existuje řada strategií, které mohou být aplikovány jako součást primární prevence domácího násilí. Tyto strategie mohou zahrnovat rozvoj komunitních center. Vytvoření míst, kde rodiny mohou získat podporu, poradenství a informace o prevenci násilí. Komunitní centra mohou také sloužit jako platforma pro vzdělávací aktivity. Vytvoření programů vzdělávání ve školách, které učí děti a mládež respektovat vzájemné vztahy a porozumět jim, empatii a řešení konfliktů. Poskytování školení a podpory pro rodiče, aby se zlepšila kvalita rodinných vztahů a snížil se stres v domácnosti. Organizace informačních kampaní, které upozorňují na škodlivost domácího násilí a nabízejí zdroje pro ty, kteří potřebují pomoc.⁴¹

U primární prevence bychom se měli zaměřit na souhrnnou osvětu a vzdělání celé společnosti pro změnu postoje k domácímu násilí.

8.2 Sekundární prevence

Sekundární prevence se zaměřuje na detekci a intervence v rané fázi kdy již došlo k prvním příznakům nebo incidentům domácího násilí. Cílem této fáze je minimalizovat

⁴⁰ VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. 205 s. ISBN 978-80-904564-5-7.

⁴¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020. 119 s. ISBN 978-80-7380-806-8.

negativní dopady na oběti a poskytnout jim nezbytnou podporu. Sekundární prevence vyžaduje identifikaci obětí domácího násilí a rizikových skupin, které jsou náchylné k opakovaným incidentům. To může zahrnovat spolupráci se zdravotnickými pracovníky, sociálními pracovníky, školami a dalšími institucemi, které mohou být v kontaktu s potenciálními oběťmi. Měla by poskytovat rychlé a efektivní intervence pro oběti domácího násilí. To zahrnuje nabídku bezpečných útočišť, psychosociální podporu, právní pomoc a vzdělávací programy zaměřené na prevenci opakovaných situací násilí. Důležitou součástí je dlouhodobá podpora a rehabilitace obětí, aby mohly získat kontrolu nad svým životem a překonat traumatické zkušenosti. Psychoterapeutická a sociální podpora jsou klíčové pro proces zotavování. Efektivní sekundární prevence vyžaduje také spravedlivý soudní systém, který aktivně trestá pachatele domácího násilí. Trestní stíhání a ochranná opatření, včetně dočasného omezení přístupu pachatele k oběti, jsou důležitými nástroji pro prevenci opakování násilí.

V sekundární prevenci je klíčový význam v ochraně obětí domácího násilí a vytvoření bezpečnějšího prostředí pro ty, kteří čelí této narušující realitě. Zároveň by se měla vyzdvihnout neustálá potřeba inovací, spolupráce a citlivost k individuálním potřebám obětí, aby byla sekundární prevence skutečně účinná a podpůrná.

8.3 Terciární prevence

Terciární prevence zaměřuje své úsilí na jedince, kteří již byli oběťmi opakovaného domácího násilí a na zmírnění negativních dopadů prožitého domácího násilí ve snaze umožnit osobám postiženým domácím násilím návrat do běžného života. Tato fáze je klíčová pro zajištění adekvátního terapeutického a rehabilitačního přístupu, aby oběti mohly dosáhnout plného zotavení a znovu získat kontrolu nad svým životem.

Terciární prevence má zpravidla podobu reintegrace, sociální rehabilitace, různých sociálních opatření, jako sociální bydlení, sociální služby a sociální dávky. I zde platí známé

pravidlo, že odchodem násilníka, případně oběti ze společné domácnosti a ukončením násilného vztahu ze strany oběti ještě násilí, respektive jeho důsledky, nekončí.⁴²

8.4 Prevence domácího násilí u dětí

Prevence domácího násilí u dětí zahrnuje komplexní přístup, který se skládá z tří fází: primární, sekundární a terciární prevence. Cílem primární prevence je předejít vzniku domácího násilí tím, že se zaměřuje na širokou osvětu, vzdělávání a poskytování podpory rodičům a komunitám. Osvětové kampaně by měly zdůrazňovat negativní dopady domácího násilí na děti, zatímco školení pro rodiče by měla podporovat pozitivní formy výchovy.

Ve fázi sekundární prevence je klíčové identifikovat rizikové situace a poskytnout ranou intervenci prostřednictvím spolupráce mezi zdravotnickými, školními a sociálními institucemi. Ochrana obětí a právní postupy, včetně bezpečných útočišť a efektivních soudních opatření jsou důležitými prvky této fáze. Zároveň je nezbytné vzdělávat profesionály, jako jsou učitelé a zdravotničtí pracovníci, aby byli schopni identifikovat případy domácího násilí u dětí a reagovat na ně.⁴³

Terciární prevence se zaměřuje na děti, které již prošly domácím násilím a snaží se poskytnout jim komplexní podporu. To zahrnuje psychosociální intervence, terapii a rehabilitaci, aby děti mohly zpracovat trauma a znovu získat kontrolu nad svým životem. Podpora rodiny a prevence opakování násilí jsou klíčovými prvky této fáze. V tomto kontextu je důležité také sledovat a průběžně hodnotit účinnost poskytovaných opatření a adaptovat je podle individuálních potřeb.

Celkově lze komplexní přístup od primární až po terciární prevenci považovat za účinný nástroj v boji proti domácímu násilí u dětí. Osvěta, raná intervence, právní ochrana a terapeutická podpora vytvářejí pevný rámec pro prevenci, identifikaci a léčbu případů

⁴² JEŽKOVÁ, Veronika; VOŇKOVÁ, Jiřina; POKORNÁ, Dana. *Vaše právo!: první právní pomoc ženám, obětem domácího násilí*. 10. aktualizované a doplněné vydání. Praha: proFem, 2020. 91 s. ISBN 978-80-907512-2-4

⁴³ ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krizová intervence pro praxi*. 2. aktualizované a dopl. vydání. Praha: Grada, 2011. 103 s. ISBN 978-80-247-2624-3.

domáciho násilí. Tímto způsobem lze vytvořit bezpečné prostředí, které podporuje zdravý rozvoj dětí a chrání je před škodlivými následky domáciho násilí.⁴⁴

Prevence domáciho násilí na dětech však nesmí být vnímána pouze jako soubor opatření aplikovaných ve chvíli, kdy se problém již projeví. Skutečně efektivní prevence začíná mnohem dříve, ve výchově, vzdělávání, komunikaci a ve schopnosti společnosti vnímat rizikové signály. Klíčovou roli zde hraje jak rodina, tak školní prostředí a další instituce, které ovlivňují vývoj dítěte. Právě včasné rozpoznání a citlivá práce s rodinami v krizi může zabránit eskalaci problémů do podoby násilí.

Součástí preventivních opatření by mělo být rovněž posilování kompetencí dospělých, nejen odborníků, ale i rodičů a dalších pečujících osob. Vzdělávací programy zaměřené na pozitivní rodičovství, zvládání stresu a rozvoj emoční inteligence mohou snížit výskyt násilného chování v domácím prostředí. Vedle toho je třeba pokračovat v systematickém vzdělávání profesionálů, kteří s dětmi pracují, učitelů, zdravotníků, policistů, sociálních pracovníků. Právě jejich schopnost zachytit varovné signály a adekvátně reagovat je často rozhodující.

Neméně důležité je také otevřeně mluvit o tématu domáciho násilí a zbavit ho společenského ostychu. Ve společnosti by mělo být zcela samozřejmé, že o násilí je možné a nutné mluvit, že oběť není viníkem a že vyhledání pomoci není projevem slabosti, ale odvahy. Jen v prostředí, které je otevřené, bezpečné a podporující, se mohou děti i dospělí cítit dostatečně silní k tomu, aby zneužívání nahlásili a opustili nebezpečné prostředí.

Prevence je tedy nejen otázkou konkrétních opatření, ale především přístupem celé společnosti. Vyžaduje změnu v myšlení, otevřenou diskusi, podporu zdravých vztahů a vědomí, že ochrana dítěte je odpovědností nás všech. Pokud chceme dětem zajistit bezpečnou budoucnost bez násilí, musíme investovat nejen do zákonů a služeb, ale především do hodnot, které utvářejí naši společnost.

⁴⁴ VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. 197 s. ISBN 978-80-904564-5-7.

9 Metodika praktické části

Předchozí část se věnovala teoretickému vysvětlení problému, týkajícího se domácího násilí s důraznějším zaměřením, pokud je obětí dítě.

Empirická část se zaměřuje na problematiku domácího násilí v kontextu školního prostředí, jelikož učitelé jsou v každodenním kontaktu s dětmi. Pokud je dítě obětí domácího násilí existuje vyšší pravděpodobnost, že si toho učitel všimne a poskytne potřebnou pomoc včas. Klíčovou otázkou však zůstává, zda pedagogičtí pracovníci mají dostatečné znalosti o této problematice, zda jsou na takové situace připraveni a vědí, jak správně postupovat při podezření na domácí násilí. Proto byl proveden dotazníkový průzkum zaměřený na povědomí učitelů o domácím násilí, jejich schopnost rozpoznat jeho projevy, možné způsoby zásahu a jejich potřebu dalších informací v této oblasti.

V práci je použita technika pomocí dotazníku. Výhodou dotazníku je rychlý sběr dat. Nevýhodou dotazníkového sběru dat je zkreslování odpovědí respondentů. Dotazník byl vytvořen na internetovém serveru www.surveymonkey.com. Zaměřuje se na učitele základních škol a obsahuje 15 otázek (příloha č. 1).

9.1 Cíle průzkumného šetření

Cílem průzkumného šetření je zmapovat aktuální stav povědomí pedagogů z vybraných základních škol Plzeňského kraje o problematice domácího násilí páchaného na dětech, včetně jejich schopnosti rozpoznávat příznaky tohoto jevu a orientovat se v postupech, jak s těmito zjištěními nakládat.

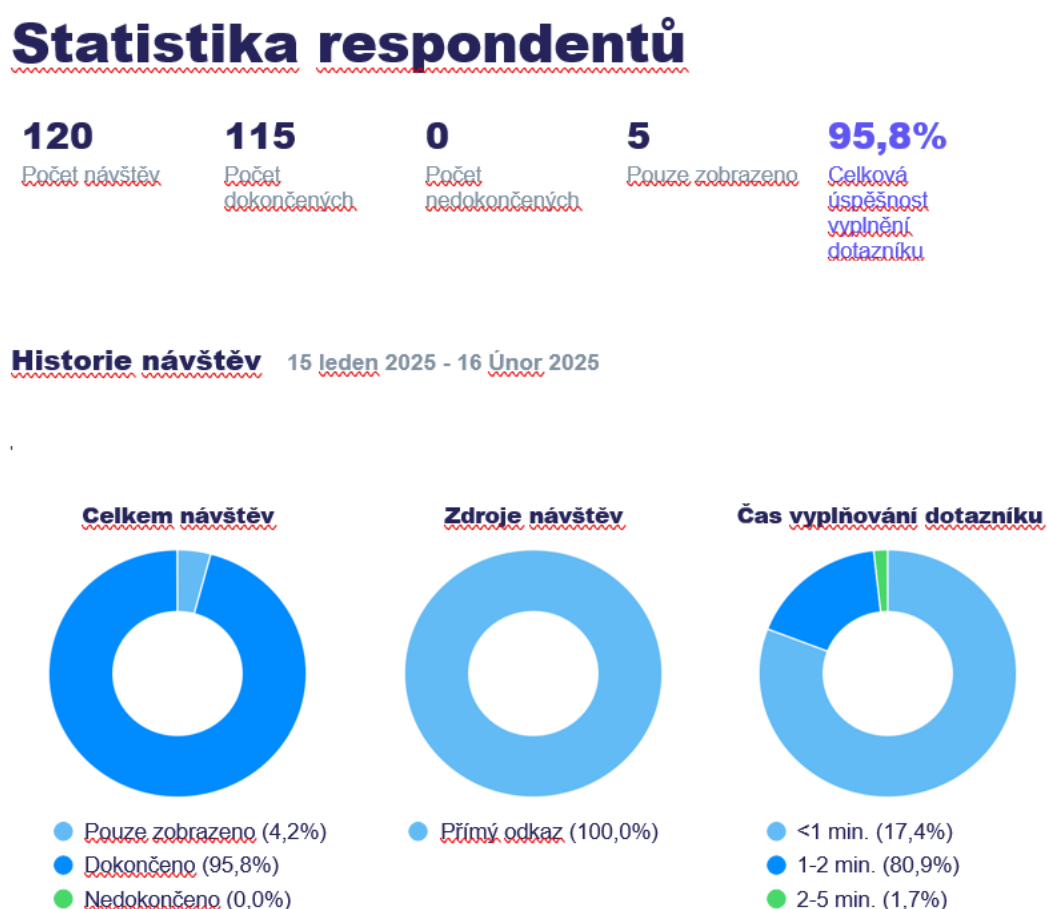
Vedlejším cílem bakalářské práce je identifikovat klíčové nedostatky ve znalostech pedagogů v této oblasti a navrhnout konkrétní opatření k odstranění informačního deficitu pedagogů.

Dotazník obsahuje 15 otázek, výsledky průzkumného šetření byly vyhodnoceny a jsou uváděny v grafech. Vyhodnocovaly se odpovědi na jednotlivé otázky, každá samostatně. Dotazník byl zveřejněn 15. 1. 2025 a sběr dat trval do 16. 2. 2025. Během této doby ho vyplnilo 115 respondentů.

Dotazník se nejprve zaměřuje na demografické a faktografické údaje, které zjišťují pohlaví, věk a délku pedagogické praxe. Další otázky jsou zaměřeny na znalost problematiky domácího násilí, znaky domácího násilí, povědomost o organizacích zabývajících se domácím násilím. Informovanost učitelů pokrývala i otázka, ve které jsem zjišťovala, zda učitelé vědí, jak se zachovat v případě setkání se s dítětem, které je obětí domácího násilí a v neposlední řadě také otázky, zda by uvítali více informací o této problematice. A jaký způsob získání informací by preferovali.

9.2 Výsledky

Obrázek 1⁴⁵



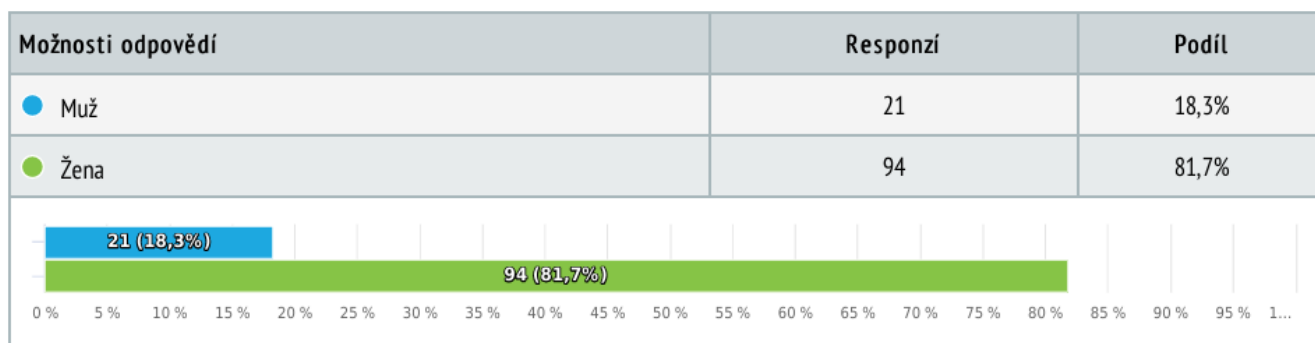
Dotazník obsahuje 15 otázek, výsledky průzkumného šetření byly vyhodnoceny a

⁴⁵ Zdroj: Autor

jsou uváděny v grafech. Vyhodnocovaly se odpovědi na jednotlivé otázky, každá samostatně. Dotazník byl zveřejněn 15. 1. 2025 a sběr dat trval do 16. 2. 2025. Během této doby ho vyplnilo 115 respondentů.

Jaké je Vaše pohlaví?

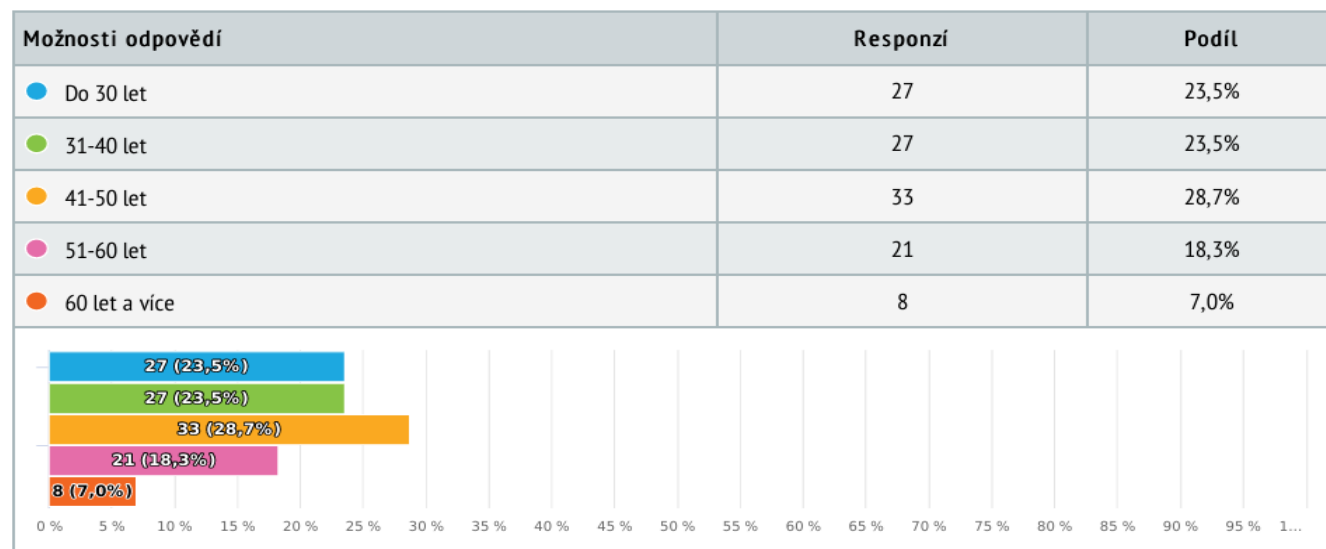
Graf 1 – Pohlaví ⁴⁶



Ze 115 respondentů bylo 94 žen a zbylých 21 odpovídajících byli muži.

Kolik je Vám let?

Graf 2 – Věk ⁴⁷



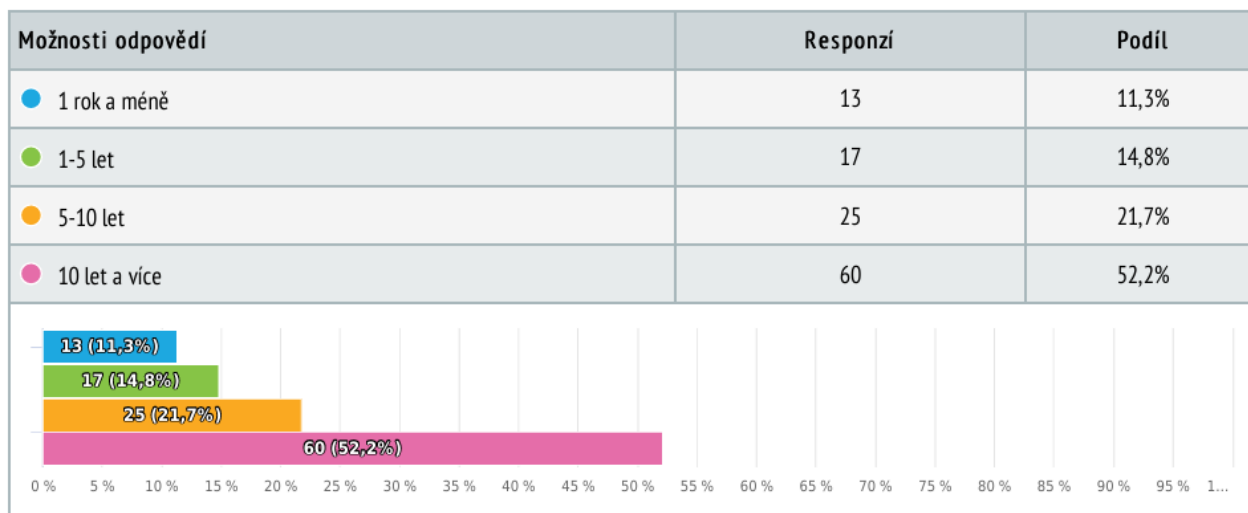
⁴⁶ Zdroj: Autor

⁴⁷ Zdroj: Autor

Na tuto otázku odpovědělo 33 respondentů ve věku 41-50 let, což bylo nejvíce. Následovala skupina do 30 let s počtem 27 respondentů a se stejným počtem respondentů skupina 31-41 let. Celkem 21 respondentů odpovědělo, že jejich věk je 51-60 let. 8 respondentů je ve věku 60 let a více.

Jak dlouho působíte ve školství?

Graf 3 – Doba praxe ⁴⁸

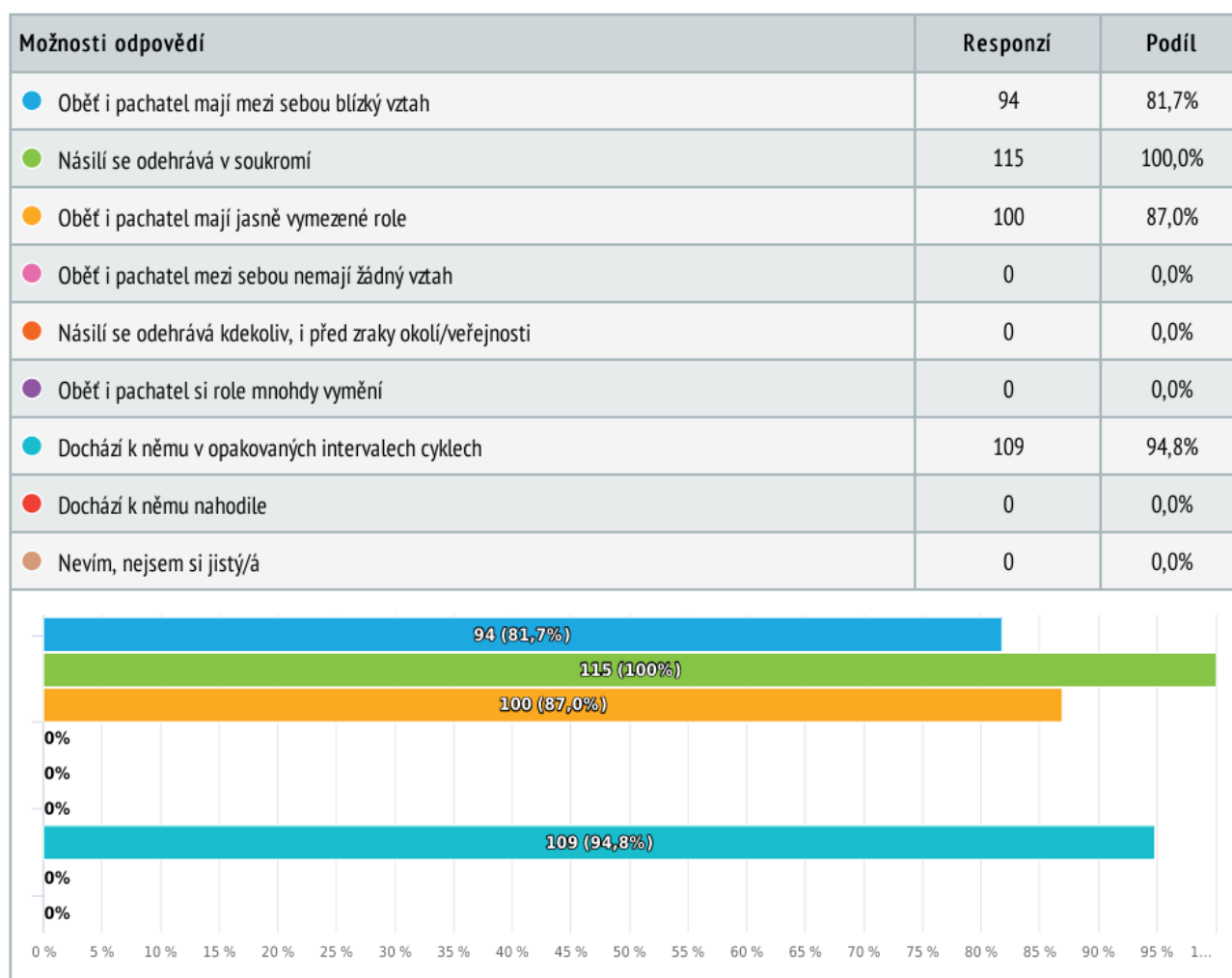


Nejvíce zastoupená skupina oslovených působí ve školství 10 a více let a to přesně 60 respondentů. 5–10 let působí ve školství 25 respondentů. 17 oslovených pracuje ve školství 1–5 let a pouze 13 dotázaných pracuje ve školství 1 rok a méně.

⁴⁸ Zdroj: Autor

Jak byste specifikoval/a pojem domácí násilí?

Graf 4 – Specifikace pojmu domácího násilí ⁴⁹

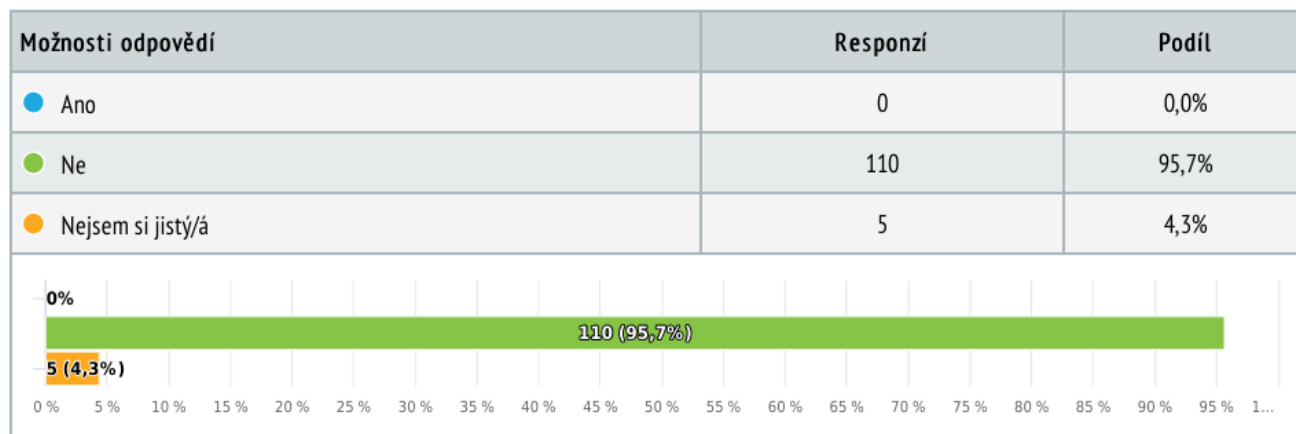


Všichni respondenti odpověděli, že násilí se odehrává v soukromí. Skoro většina respondentů odpověděla, že k násilí dochází v opakovaných cyklech a to přesně 109 respondentů. 100 respondentů odpovědělo, že oběť i pachatel mají jasně vymezené role a 94 respondentů odpovědělo, že oběť i pachatel mají mezi sebou blízký vztah. Ostatní možnosti si nikdo nezvolil.

⁴⁹ Zdroj: Autor

Myslíte si, že je v možnostech a schopnostech dítěte se projevům domácího násilí aktivně ubránit?

Graf 5 – Dítě a jeho schopnost se ubránit ⁵⁰

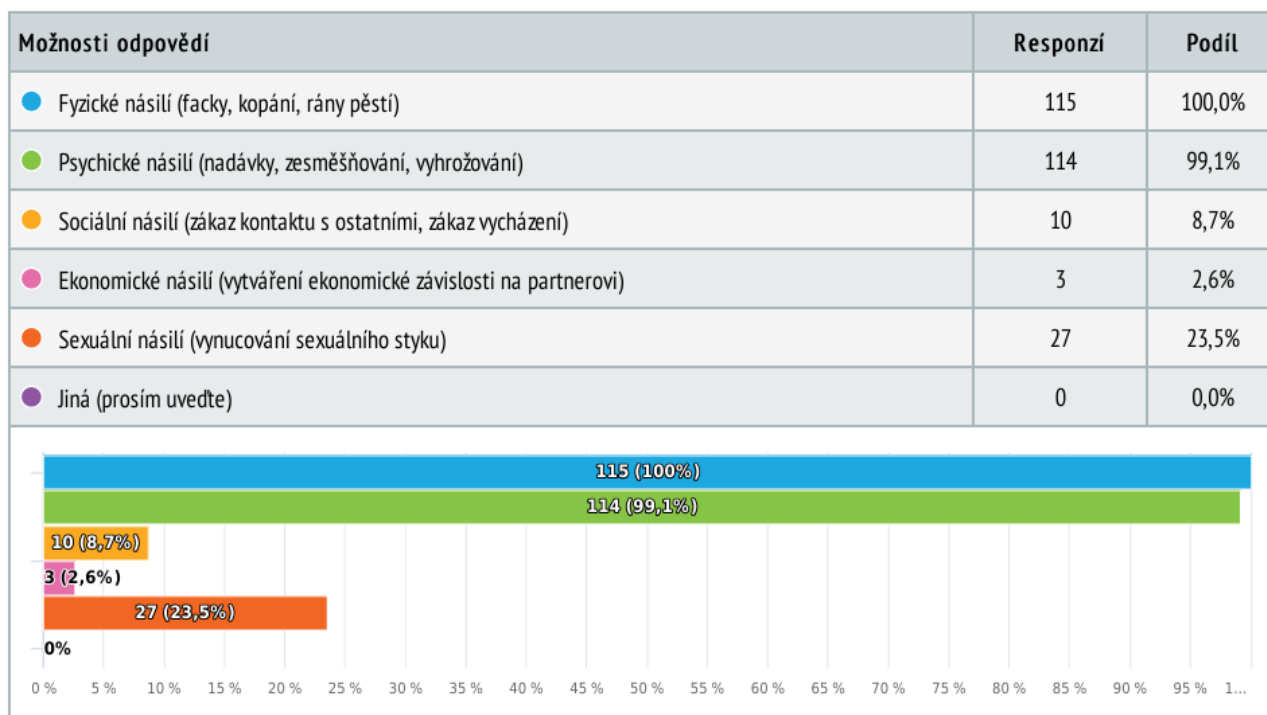


Téměř všichni dotázaní, a to přesně 110 respondentů, odpovědělo, že si myslí, že není v možnostech dítěte se projevům domácího násilí aktivně bránit. Pouze 5 dotázaných odpovědělo, že si nejsou jisti a žádný respondent neodpověděl, že je v možnostech dítěte se aktivně domácímu násilí bránit.

⁵⁰ Zdroj: Autor

Jaké jsou dle Vás formy domácího násilí?

Graf 6 - Formy domácího násilí ⁵¹

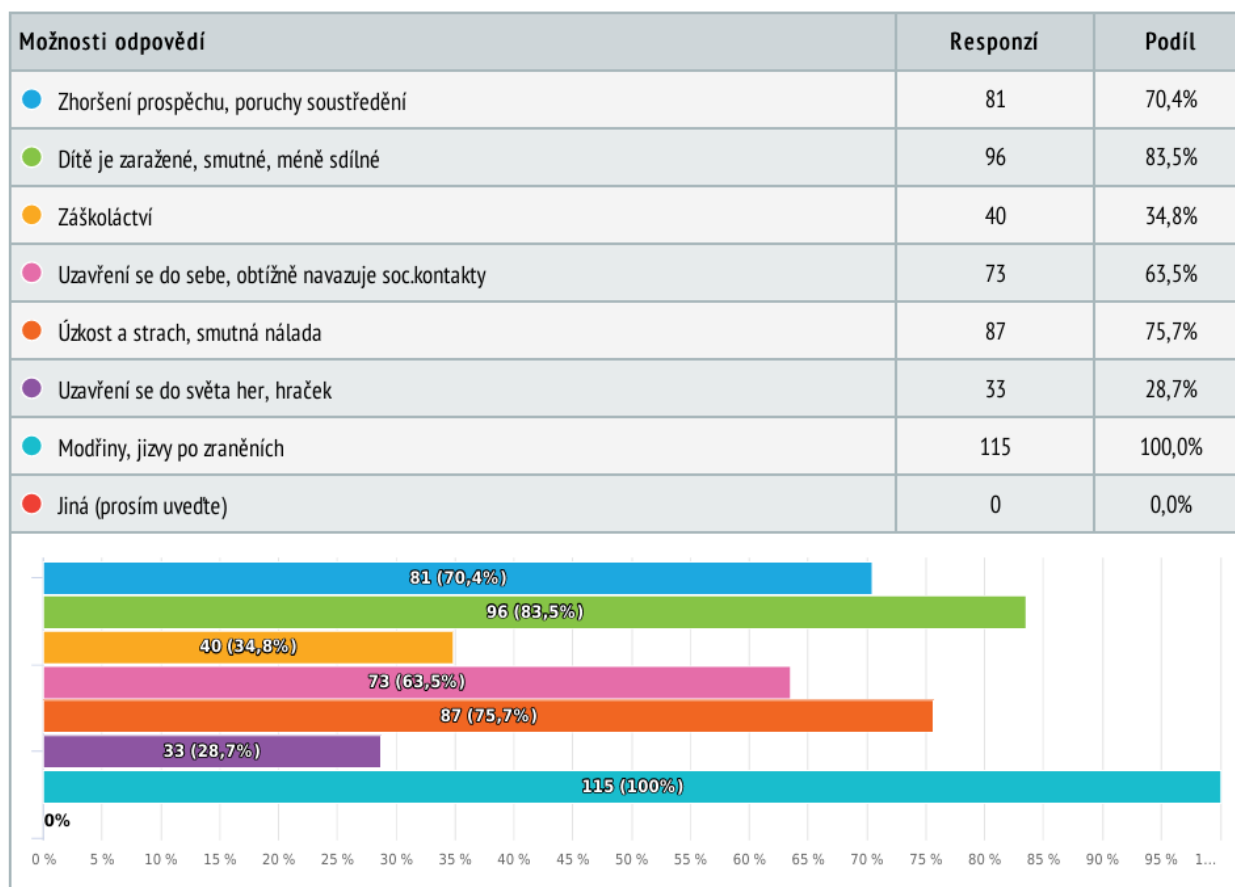


Všichni dotázaní, a to 115 respondentů, zvolilo možnost, že domácí násilí se projevuje hlavně fyzicky (facky, kopání, rány pěstí) a 114 respondentů zvolilo možnost projevu násilí psychicky (nadávky, zesměšňování, vyhrožování). 27 z nich by do forem domácího násilí zahrnulo i sexuální násilí. 10 respondentů zvolilo sociální násilí (zákaz kontaktu s ostatními) a 3 dotázaní ekonomické násilí.

⁵¹ Zdroj: Autor

Jaké symptomy dle Vás můžete sledovat u dítěte, které je obětí domácího násilí?

Graf 7 – Symptomy⁵²



Z grafu č. 7 vyplývá, že si učitel všimne více viditelných znaků, jako modřin a jizev po zranění a to přesně 115 dotázaných učitelů. 96 respondentů uvedlo jako symptom u dítěte postiženého domácím, že je dítě zaražené, smutné a méně sdílné. 87 respondentů zvolilo možnost projevu domácího násilí jako úzkost, strach a smutnou náladu. 81 respondentů zvolilo možnost zhoršení prospěchu a poruchy soustředění. 73 respondentů vidí projev domácího násilí v uzavření se do sebe a 40 uvedlo jako jeden ze symptomů domácího násilí záškoláctví. 33 dotázaných uzavření se do světa her a hraček.

⁵² Zdroj: Autor

Co byste udělal/a jako první v případě, že se Vám dítě svěří, že je obětí domácího násilí?

Graf 8 – Reakce pedagoga⁵³

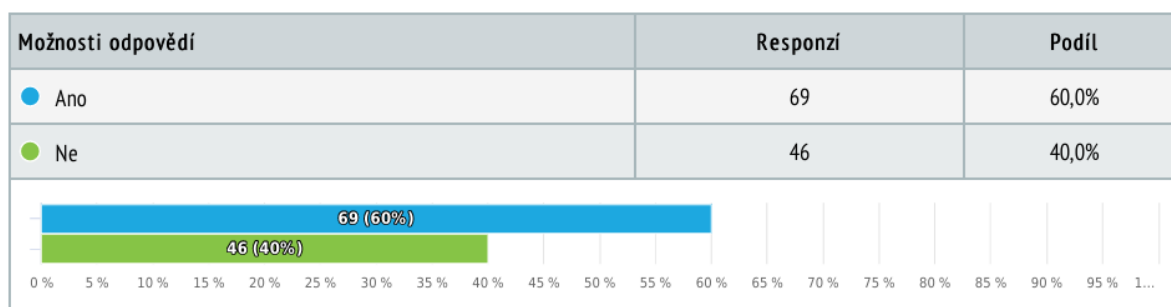


Z grafu č. 8 vyplývá, že 104 učitelů by si nejprve promluvil/a s žákem a prvotně řešilo problém s možnou obětí domácího násilí. 96 dotázaných by se svěřilo vedení školy a 40 oslovených by kontaktovalo OSPOD (Orgán sociálně-právní ochrany dětí). 26 respondentů by zkontaktovalo policii, 20 respondentů neví a nejsou si jisti v řešení takového podezření. 17 dotázaných by problém řešilo se školním psychologem a 11 by upozornilo třídního učitele, 8 respondentů by k rozhovoru přizvalo rodiče a řešili problém s nimi. Žádný respondent nezvolil možnost, že by oslovil organizaci zabývající se touto problematikou.

⁵³ Zdroj: Autor

Znáte některé organizace, které se problematice domácí násilí dětí věnují?

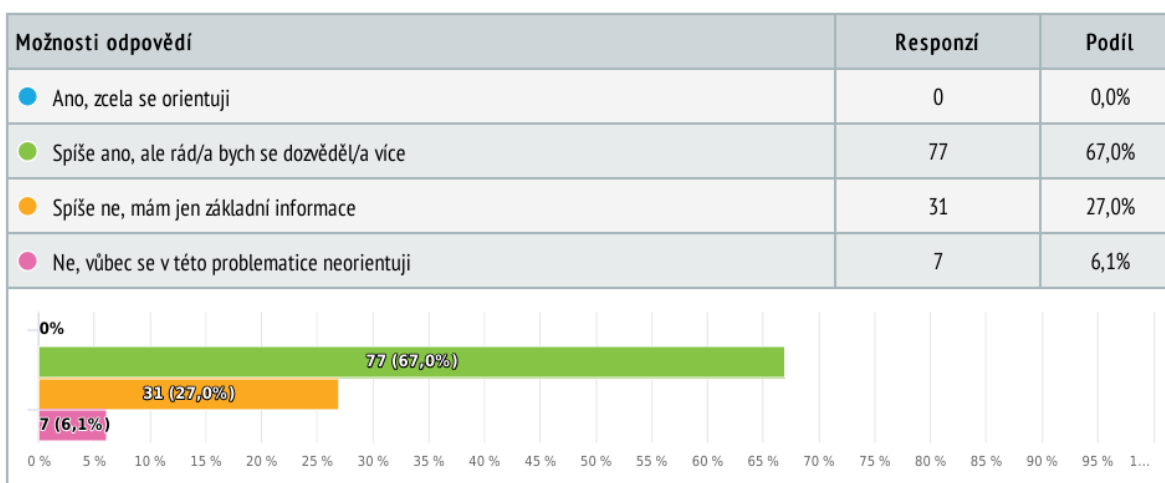
Graf 9 – Znalost organizací ⁵⁴



Nadpoloviční většina respondentů odpověděla, že zná některé organizace zabývající se domácím násilím na dětech, a to přesně 69 dotázaných a 46 dotázaných odpovědělo, že ne.

Cítíte se být dostatečně informován/a a jist/a při řešení situace domácího násilí?

Graf 10 – Informovanost pedagogů ⁵⁵



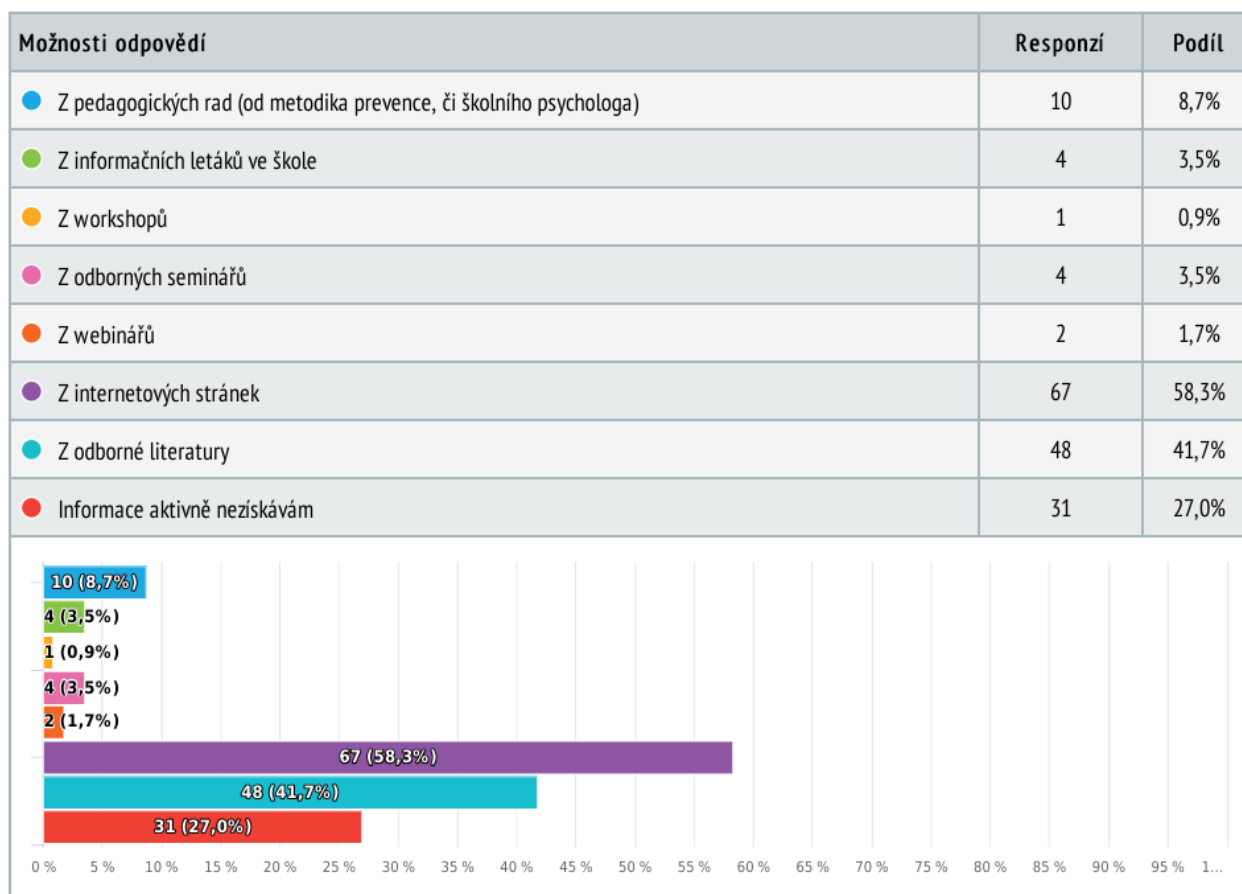
Nadpoloviční většina 77 respondentů si je jistá v řešení situace domácího násilí. 31 učitelů odpovědělo, že spíše ne, má jen základní informace a 7 respondentů se v této problematice vůbec neorientuje.

⁵⁴ Zdroj: Autor

⁵⁵ Zdroj: Autor

Odkud nejčastěji získáváte informace, týkající se domácího násilí?

Graf 11 – Získávání informací ⁵⁶

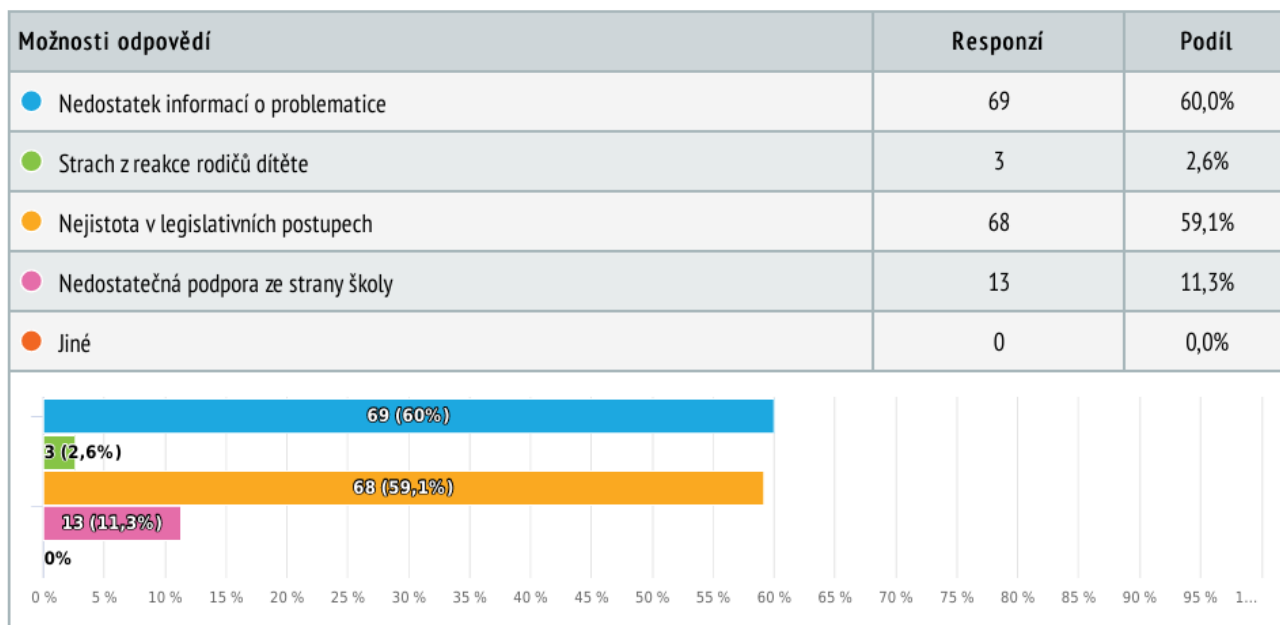


Valná většina dotázaných učitelů odpověděla na otázku, kde nejčastěji získávají informace týkající se domácího násilí, že z internetových stránek a to přesně 67 dotázaných. 48 oslovených získává informace z odborné literatury a 31 respondentů informace aktivně nezískává. Ostatní možnosti jsou zastoupené ve výrazně nižším počtu a to 10 pedagogů informace získává z pedagogických rad, 4 z informačních letáků, stejný počet z odborných seminářů, 2 respondenti z webinářů a 1 pedagog odpověděl z workshopů.

⁵⁶ Zdroj: Autor

Jaké hlavní překážky vnímáte při řešení případů domácího násilí u žáků?

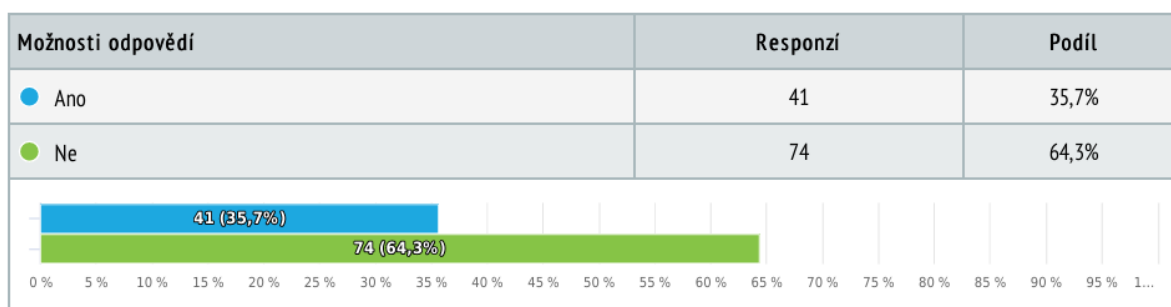
Graf 12 – Překážky při řešení problémů ⁵⁷



Zde byly zastoupeny téměř stejně dvě možnosti odpovědí a to 69 dotázaných vnímá jako překážku při řešení problémů domácího násilí nedostatek informací o této problematice a 68 nejistotu v legislativních postupech. 13 pedagogů cítí nedostatečnou podporu ze strany školy a 3 dotázaní strach z reakce rodičů dítěte.

Víte, že organizace, zabývající se problematikou domácího násilí připravují preventivní kurzy pro pedagogy?

Graf 13 – Povědomí o preventivních kurzech ⁵⁸



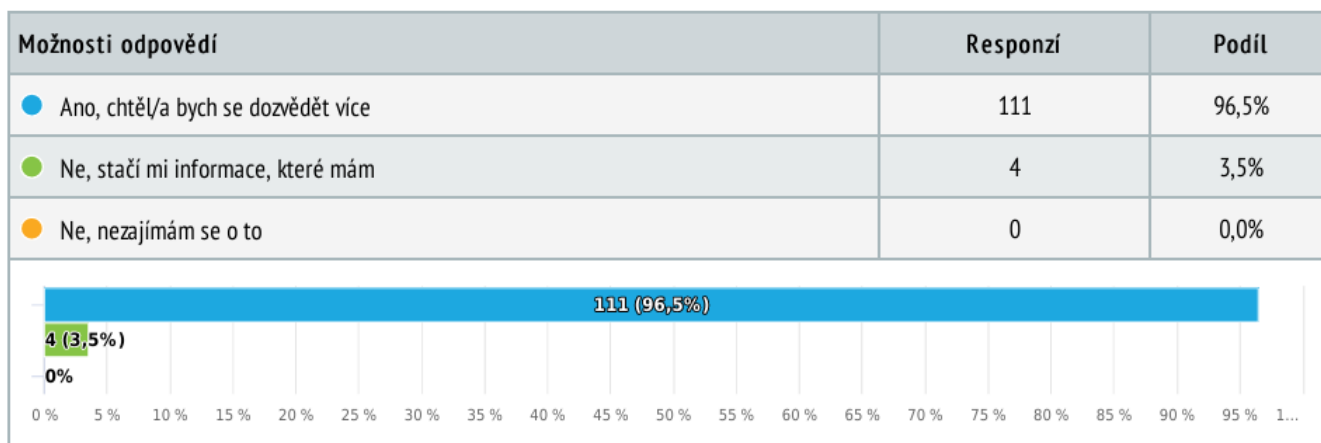
⁵⁷ Zdroj: Autor

⁵⁸ Zdroj: Autor

Dalším podstatnou informací bylo zjistit, zda mají učitelé povědomí o pořádání preventivních kurzů o domácím násilí. Na tuto otázku odpovědělo 74 respondentů, že ne a 41 odpovědělo ano.

Kdyby byla možnost účastnit se preventivního kurzu pro pedagogy v rámci školního programu, zúčastnil/a byste se?

Graf 14 – Účast na preventivních kurzech ⁵⁹

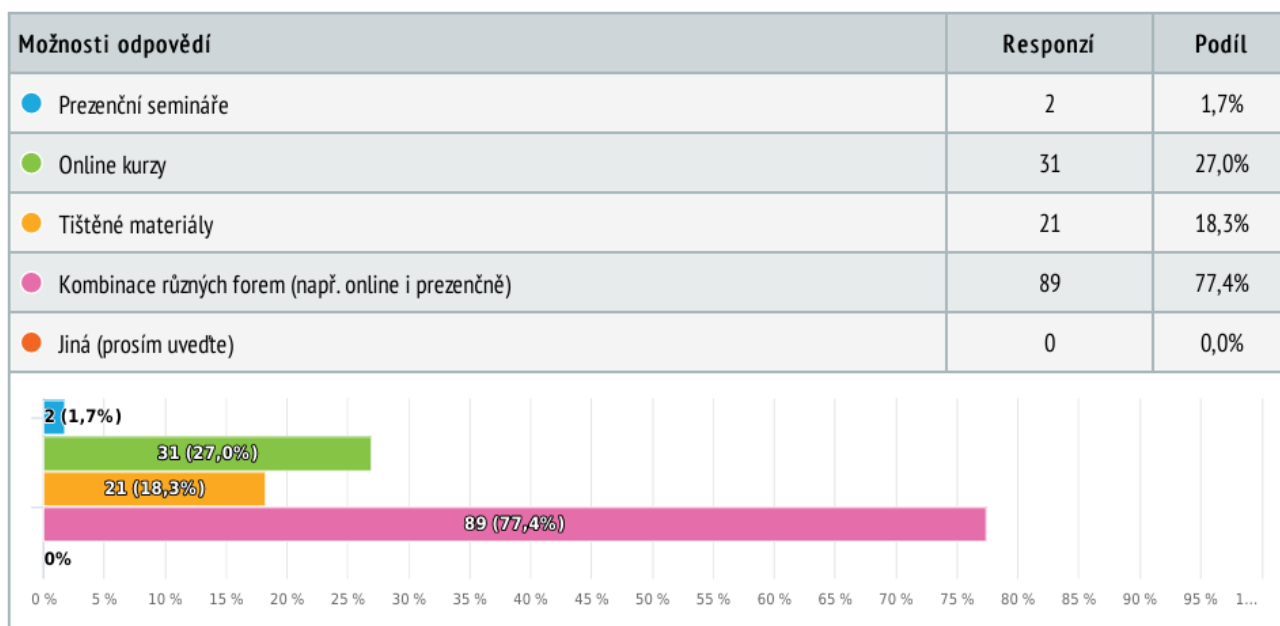


Jako jednu z nejpodstatnějších otázek považuji předposlední otázku a to, zdali by učitelé měli zájem účastnit se preventivního kurzu pro pedagogy v rámci školního programu. Drtivá většina odpověděla, že ano a to celkem 111 dotázaných. Pouze 4 respondenti odpověděli, že ne, stačí jim informace, které mají, a žádný respondent neodpověděl, že se o tuto problematiku nezajímá.

⁵⁹ Zdroj: Autor

Jakou formu vzdělávání byste preferoval/a?

Graf 15 – Forma preventivních kurzů ⁶⁰



Další podstatnou otázkou je, jakou formu preventivních kurzů by pedagogové preferovali. Valná většina by zvolila kombinaci různých forem jak online, tak prezenčně a to 89 dotázaných. 31 respondentům by více vyhovovali online kurzy a 21 se přiklonilo k možnosti tištěných materiálů. 2 pedagogové zvolili možnost prezenčního semináře, jinou možnost nikdo nezvolil.

9.1 Shrnutí průzkumného šetření

Poslední kapitola této části se bude zabývat shrnutím získaných dat a poznatků, které jsou pro moji práci stěžejní. Hlavní cíl práce byl naplněn prostřednictvím dotazníkového šetření, které poskytlo ucelený pohled na úroveň povědomí pedagogů o domácím násilí. Cílem šetření bylo zjistit, jaké mají pedagogové na vybraných základních školách Plzeňského kraje povědomí o domácím násilí páchaného na dětech. Zda znají jeho základní formy, jsou schopni se v tomto jevu orientovat a vědí, jak postupovat při podezření na tento

⁶⁰ Zdroj: Autor

problém. Pod pojem povědomí jsem zařadila několik faktorů jako například znalost obecných informací, znalost postupu v případě podezření na domácí násilí, znalost organizací zabývajících se domácím násilím a v neposlední řadě povědomí o preventivních kurzech a případný zájem v prohlubování informovanosti týkající se domácího násilí. Výsledky ukázaly, že většina pedagogů si je vědoma existence domácího násilí a jeho možných projevů u dětí, jejich schopnost identifikovat konkrétní příznaky a efektivně reagovat se ukázala jako velmi dobrá. Získaná data také prokázala, že mnoho pedagogů má dostatečné informace o postupech a institucích, které mohou pomoci při řešení případů domácího násilí. Nicméně i značná část pedagogů tápe v oblasti legislativních postupů a není si zcela jistá, jaké kroky je třeba podniknout v případě podezření na domácí násilí.

Výsledky dále ukázaly, že nejčastějším prvním krokem bylo pohovořit s dítětem a hned následně poradit se s vedením školy. Ukázalo se, že čím mají učitelé delší praxi, roste i jejich míra jistoty v řešení této problematiky. Naopak učitelé, kteří vykazovali kratší praxi, zvolili odpověď, že si nejsou v řešení problematiky domácího násilí jisti. U otázky, jaké hlavní překážky vnímají při řešení této problematiky, uvedli nedostatek informací a nejistotu v legislativních postupech. Další důležitou otázkou byla i otázka, zda učitelé čerpají informace o domácím násilí a kde nejčastěji tyto informace čerpají. Menší část učitelů nezískává informace aktivně, ale větší část učitelů získává informace aktivně a to hlavně z webových stránek. Za podstatné zjištění ale považuji, že drtivá většina učitelů by měla zájem o další vzdělávání v této problematice. Většina respondentů by se v této oblasti ráda dále vzdělávala, což svědčí o vysoké motivaci pedagogů prohlubovat své znalosti a zlepšovat svou schopnost reagovat na případy domácího násilí. Je patrné, že mají zájem se v tomto tématu dále vzdělávat. Jako formu dalšího vzdělávání či získávání informací valná většina dotázaných zvolila možnost kombinovanou a to jak prezenčně, tak online.

Vedlejším cílem této bakalářské práce bylo na základě identifikace klíčových nedostatků ve znalostech pedagogů v této oblasti navrhnout konkrétní opatření k odstranění informačního deficitu pedagogů.

Průzkum ukázal, že přestože učitelé mají dobré povědomí o formách domácího násilí a jeho základních projevech, nejistotu vnímají zejména v oblasti legislativních postupů a

kompetencí jednotlivých institucí. Mnoho pedagogů si není zcela jistých, jak správně postupovat při podezření na domácí násilí a jaká právní opatření lze v této situaci uplatnit.

9.2 Navržená opatření

- **Zavedení pravidelných školení** – Organizace odborných seminářů zaměřených na rozpoznávání domácího násilí, právní rámec a postupy hlášení podezření na domácí násilí. Tato školení by měla probíhat pravidelně a být dostupná všem pedagogům. Měla by být vedena odborníky na problematiku domácího násilí, sociálními pracovníky a právníky, kteří by učitelům poskytli praktické návody, jak postupovat v různých situacích. Součástí školení by měla být také modelová cvičení, která by pedagogům umožnila lépe si osvojit praktické postupy při identifikaci a řešení případů domácího násilí.

V České republice existuje několik organizací, které nabízejí školení pro pedagogy zaměřená na rozpoznávání domácího násilí, právní rámec a postupy hlášení podezření na domácí násilí. Zde je několik z nich:

ROSA Centrum: Tato organizace nabízí semináře a kurzy, po jejichž absolvování jsou účastníci schopni identifikovat případy domácího násilí, odlišit je od konfliktních situací, identifikovat rizikové faktory pro opakování a eskalaci násilí v rodině a sestavit individuální bezpečnostní plán pro oběť i pro děti.⁶¹

Centrum LOCIKA: Nabízí školení zaměřená na úvod do problematiky domácího násilí se zaměřením na práci s dětmi a interdisciplinární spolupráci. Účastníci získají základní teoretické i praktické informace o problematice domácího násilí, charakteristice aktérů - osob ohrožených, násilných a dětí, které vyrůstají v prostředí domácího násilí.⁶²

CAN Academy: Nabízí workshop "Syndrom CAN a domácí násilí pro pedagogy", jehož cílem je rozvíjet lidské i profesionální dovednosti pedagogických pracovníků,

⁶¹ Rosa. Online. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili/>. Citováno [2025-02-22].

⁶² Centrum LOCIKA. Online. Dostupné z <https://www.centrumlocika.cz/pro-odborniky/skoleni-a-vzdelavani>. Citováno [2025-02-22].

adaptovat se na zhoršující se chování dětí a mládeže, zvládat obtíže spojené s výkonem profese, umět reagovat na mimořádné a náročné situace, stávat se odborníkem a autoritou a být pro druhé inspirací.⁶³

V současné době existuje mnoho organizací, které se věnují problematice domácího násilí a nabízejí školení pro pedagogy. Aktuální nabídka těchto kurzů je dohledatelná na webových stránkách jednotlivých institucí. Zavedením navržených opatření by bylo možné posílit kompetence pedagogů, zvýšit jejich jistotu při jednání v těchto situacích a přispět k lepší ochraně dětí ohrožených domácím násilím.

Další vhodné a důležité opatření mohou být:

- **Vytvoření metodických materiálů** – sestavení přehledných příruček obsahujících praktické návody, kontakty na odborné instituce a postupy, jak reagovat na různé situace.
- **Spolupráce se specialisty** – posílení komunikace mezi školami a odborníky, jako jsou sociální pracovníci, psychologové či pracovníci OSPOD, kteří mohou pedagogům pomoci s řešením konkrétních případů.
- **Podpora sdílení zkušeností mezi pedagogy** – vytvoření platformy či workshopů, kde by učitelé mohli sdílet své zkušenosti a diskutovat o postupech při identifikaci domácího násilí.
- **Zahrnutí problematiky domácího násilí do pregraduálního vzdělávání učitelů** – začlenění tohoto tématu do studijních plánů pedagogických fakult, aby budoucí učitelé již při nástupu do praxe měli potřebné znalosti a dovednosti.

Pedagogové jsou velmi zásadním pojítkem mezi dítětem a odbornou pomocí. Kvalitní spolupráce může být prvním impulzem pro učitele cítit se sebejistě a umět si poradit při řešení rizikových situací.

⁶³ CAN ACADEMI. Online. Dostupné z: <https://canacademy.cz/vzdelavani/>. Citováno [2025-02-22].

Závěr

Domácí násilí je alarmujícím fenoménem, který má ničivý dopad na každého, kdo se s ním setkává. Zažít domácí násilí je extrémně zraňující zkušenost, jejíž následky, fyzické i psychické, si oběť nese celý život. Vymanit se z traumatizujícího vztahu je náročné pro každého dospělého člověka. Pokud jsou oběťmi domácího násilí děti, jejich situace je ještě těžší.

Děti, které jsou vystaveny domácímu násilí, čelí nejen fyzickému nebezpečí, ale také trvalému psychickému a emocionálnímu traumatu, které může mít dlouhodobé důsledky pro jejich životní dráhu. Prevence a intervenční programy zaměřené na dětské oběti domácího násilí by měly být prioritou ve veřejné politice, v práci neziskových organizací i v institucích, s kterými jsou děti v každodenním kontaktu. Je nezbytné, aby společnost a relevantní instituce přijaly odpovídající opatření k ochraně těchto nejzranitelnějších členů naší populace. Aby lidé nezavírali před tímto problémem oči a v případě podezření, že je na někom pácháno domácí násilí, mu podali pomocnou ruku.

V teoretické části práce jsem se věnovala vysvětlení základních pojmů – co je domácí násilí, jaké má znaky, formy, příčiny a důsledky. Dále na kom může být násilí pácháno, jaké organizace pomáhají obětem domácího násilí a v neposlední řadě prevenci a právnímu ukotvení domácího násilí. Větší důraz je kladen na dětské oběti domácího násilí, vysvětlení problematiky syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.

V empirické části jsem provedla kvantitativní průzkum pomocí dotazníku, který byl určen učitelům základních škol. Tito pedagogové přicházejí do kontaktu s dětmi každý den, což z nich činí klíčové aktéry při identifikaci domácího násilí v raných fázích a při poskytování včasné pomoci. Dotazník se zaměřil na zjištění základního povědomí učitelů o domácím násilí, schopnosti rozpoznat jeho příznaky u žáků a na znalost postupů v případě podezření. Drtivá většina oslovených respondentů projevila zájem dozvědět se více o této problematice a vzdělávat se v ní.

Toto zjištění považuji za velmi pozitivní, protože ukazuje na ochotu pedagogů zapojit se do prevence domácího násilí. Pro školské instituce by bylo přínosné nabídnout více preventivních programů zaměřených na tuto problematiku. Učitelé hrají v životech dětí

zásadní roli a mohou sehrát klíčovou úlohu v odhalování a řešení případů domácího násilí. Je proto nezbytné poskytnout jim dostatečné nástroje, znalosti a podporu, aby mohli efektivně reagovat a pomáhat dětem, které se ocitly v ohrožení. Jen tak lze posílit prevenci a zajistit, že žádné dítě nezůstane se svým utrpením osamocené.

Význam role pedagogů ve vztahu k této problematice nemůže být podceňován. Jejich každodenní kontakt s dětmi jim umožňuje vnímat změny v chování, vzhledu či prospěchu, které mohou signalizovat, že dítě prožívá domácí násilí. Přestože je jejich pozice náročná a často nejasná, již samotná schopnost všimnout si možného problému a zahájit rozhovor či kontaktovat příslušné instituce může znamenat zásadní změnu v životě dítěte. Důležité je, aby se učitelé necítili bezmocní, ale byli vybaveni konkrétními informacemi a věděli, jak postupovat. To klade požadavek na systémové vzdělávání, metodické vedení a podporu ze strany vedení škol i dalších odborníků.

Současně je třeba klást důraz i na osvětu ve společnosti jako takové. Domácí násilí se nesmí stát tématem, o kterém se nemluví. Každý z nás – ať už jako odborník, občan, rodič nebo soused – může sehrát důležitou roli v pomoci obětem. Je důležité, aby se lidé přestali bát zasáhnout a aby měli důvěru v instituce, které mají povinnost na násilí reagovat.

Zpracování této práce mě utvrdilo v tom, že domácí násilí na dětech je problém, který nemůže být ponechán bez povšimnutí. Pokud chceme skutečně chránit děti, musíme jako společnost změnit přístup. Být vnímavější, citlivější a připravenější pomáhat. Prevence, včasné odhalení a systémová podpora obětí jsou klíčovými prvky, které mohou zabránit mnoha tragédiím a pomoci dětem vyrůstat v bezpečném a zdravém prostředí.

Seznam literatury a zdrojů

Literární zdroje

1. ČESKO. *Úplné znění zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník*. Vydání: dvanácté. Praha: Armex Publishing, 2022. 196 s. ISBN 978-80-87451-89-2.
2. ČÍRTKOVÁ, Ludmila; MACHÁČKOVÁ, Radka; VITOUŠOVÁ, Markéta. *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích: studie*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. 143 s. ISBN 80-86284-19-0.
3. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-2207-8.
4. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Zapomenuté oběti domácího násilí. Děti a my*. 2002, roč. 32, č. 1. ISSN 0323-1879.
5. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020. 307 s. ISBN 978-80-7380-806-8.
6. HORT, Vladimír. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. 494 s. ISBN 978-80-7367-404-5.
7. HRONOVÁ, M. *Násilí ve vztazích teenagerů: Manuál pro učitele SŠ*. Praha: ROSA, 2009.
8. HUŇKOVÁ, VOŇKOVÁ. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: Justiční akademie ČR*, 2004. 248 s. ISBN 80-239-6230-2.
9. JEŽKOVÁ, Veronika; VOŇKOVÁ, Jiřina; POKORNÁ, Dana. *Vaše právo!: první právní pomoc ženám, obětem domácího násilí*. 10. aktualizované a doplněné vydání. Praha: proFem, 2020. 118 s. ISBN 978-80-907512-2-4
10. MERTIN, Václav; KREJČOVÁ, Lenka. *Metody a postupy poznávání žáka: pedagogická diagnostika*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 344 s. ISBN 978-80-7357-679-0.

11. PORUBANOVÁ, Silvia. *Násilie páchané na ženách a možnosti ich ochrany*. 1. vydanie. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2008. 128 s. ISBN 978-80-7138-137-2.
12. ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domáci násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. 192 s. ISBN 978-80-7367-690-2.
13. ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krizová intervence pro praxi*. 2. aktualizované a dopl. vydání. Praha: Grada, 2011. 200 s. ISBN 978-80-247-2624-3.
14. VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. 2014. 816 s. ISBN 978-80-262-0696-5.
15. VOŇKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domáci násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: proFem, 2008. 244 s. ISBN 978-80-903626-7-3.
16. VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domáci násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. 253 s. ISBN 978-80-904564-5-7.

Elektronické zdroje

1. Bílý kruh bezpečí. Online. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/o-nas/zakladni-udaje-o-organizaci/>. Citováno [2025-02-22].
2. CAN ACADEMY. Online. Dostupné z: <https://canacademy.cz/vzdelavani/>. Citováno [2025-02-22].
3. Centrum LOCIKA. Online. Dostupné z: <https://www.centrumlocika.cz/pro-odborniky/skoleni-a-vzdelavani>. Citováno [2025-02-22].
4. Domáci násilí. Online. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/>. Citováno [2025-02-22].
5. Linka bezpečí. Online. Dostupné z: <https://www.linkabezpeci.cz/o-nas>. Citováno [2025-02-22].

6. Metodické doporučení MPSV. Online. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/metodika_3.pdf/a539b71d-91ae-9ff1-ed5b-62211af03747. Citováno [2025-01-07].
7. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz>. Citováno [2025-01-09].
8. MPSV (2016). Úmluva o právech dítěte. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/umluva%20o-pravech-ditete1>. Citováno [2025-01-08].
9. Orgán sociálně-právní ochrany dětí. Online. Dostupné z: <https://www.ospod.cz/informace/obecne/>. Citováno [2025-02-22].
10. Policie ČR. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/zverejnene-informace-domaci-nasili.aspx>. Citováno [2025-02-22].
11. Policie České republiky. [offline dokument]. Dostupné z: policejní složka pro služební účely. Citováno [2025-02-22].
12. Rada Evropy. Doporučení o násilí v rodině. Online. Štrasburk: Rada Evropy, 1985. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/20423/DPTX_2007_2_11220_HS9999_36844_0_71961.pdf?sequence=1. Citováno [2025-02-13].
13. Rosa. Online. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili/>. Citováno [2025-02-22].

Seznam grafů a obrázků

Obrázek 1	57
Graf 1 – Pohlaví	58
Graf 2 – Věk	58
Graf 3 – Doba praxe	59
Graf 4 – Specifikace pojmu domácího násilí	60
Graf 5 – Dítě a jeho schopnost se ubránit	61
Graf 6 - Formy domácího násilí	62
Graf 7 – Symptomy	63
Graf 8 – Reakce pedagoga	64
Graf 9 – Znalost organizací	65
Graf 10 – Informovanost pedagogů	65
Graf 11 – Získávání informací	66
Graf 12 – Překážky při řešení problémů	67
Graf 13 – Povědomí o preventivních kurzech	67
Graf 14 – Účast na preventivních kurzech	68
Graf 15 – Forma preventivních kurzů	69

Seznam příloh

Příloha 1 - Dotazník	80
Příloha 2 – Metoda SARA DN	83
Příloha 3 – Otázky SARA DN	84

Přílohy

Příloha 1 - Dotazník

Anonymní dotazník o domácím násilí určený pro pedagogické pracovníky.

Téma: Povědomí a dovednosti pedagogů při identifikaci domácího násilí páchaného na dětech

Úvodní informace:

Vážený/á pedagog/žko,

tento anonymní dotazník je součástí bakalářské práce, která se zaměřuje na zmapování povědomí pedagogů o domácím násilí páchaném na dětech. Cílem je zjistit, jaké znalosti a dovednosti pedagogové mají v oblasti identifikace a řešení těchto případů, a kde se nacházejí případné mezery. Vaše odpovědi budou cenným přínosem pro návrh opatření ke zlepšení informovanosti v této oblasti.

Vyplnění dotazníku zabere přibližně **5–10 minut**. Děkuji za Váš čas a ochotu podílet se na tomto průzkumu

Základní informace o respondentovi

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- Muž
- Žena

2. Kolik je Vám let?

- Do 30 let
- 31-40 let
- 41-50 let
- 51-60 let
- 60+ let

3. Jak dlouho působíte ve školství?

- 1 rok a méně
- 1-5 let
- 5-10 let
- 10let a více

Povědomí o problematice domácího násilí

4. Jak byste specifikoval/a pojem domácí násilí? (možnost více odpovědí):

- Oběť i pachatel mají mezi sebou blízký vztah
- Násilí se odehrává v soukromí
- Oběť i pachatel mají jasně vymezené role
- Oběť i pachatel mezi sebou nemají žádný vztah
- Násilí se odehrává kdekoliv, i před zraky okolí/veřejnosti
- Oběť i pachatel si role mnohdy vymění

- Dochází k němu v opakovaných intervalech cyklech
 - Dochází k němu nahodile
 - Nevím, nejsem si jistý/á
5. **Myslíte si, že je v možnostech a schopnostech dítěte se projevům domácího násilí aktivně ubránit?**
- Ano
 - Ne
 - Nevím, nejsem si jistý/á
6. **Jaké jsou dle Vás formy domácího násilí? (možnost více odpovědí):**
- Fyzické násilí (facky, kopání, rány pěstí)
 - Psychické násilí (nadávky, zesměšňování, vyhrožování)
 - Sociální násilí (zákaz kontaktu s ostatními, zákaz vycházení)
 - Ekonomické násilí (vytváření ekonomické závislosti na partnerovi)
 - Sexuální násilí (vynucování sexuálního styku)
 - Jiné, prosím upřesněte:
7. **Jaké symptomy dle Vás můžete sledovat u dítěte, které je obětí domácího násilí?**
- Zhoršení prospěchu, poruchy soustředění
 - Dítě je zaražené, smutné, méně sdílné
 - Záškoláctví
 - Uzavření se do sebe, obtížně navazuje soc.kontakty
 - Úzkost a strach, smutná nálada
 - Uzavření se do světa her, hraček
 - Modřiny, jizvy po zraněních
 - Jiné, prosím upřesněte:

Postupy a intervence

8. **Co byste udělal/a jako první v případě, že se Vám dítě svěří, že je obětí domácího násilí?**
- Promluvil/a bych si s žákem o jeho situaci osobně
 - Informoval/a bych třídního učitele
 - Kontaktoval/a bych rodiče
 - Kontaktoval/a bych policii
 - Kontaktoval/a bych OSPOD (Orgán sociálně-právní ochrany dětí)
 - Poradil/a bych se s pracovníkem ŠPP (metodik prevence, školní psycholog...)
 - Svěřil/a bych případ vedení školy
 - Oslovila bych organizaci, která se této problematice věnuje
 - Nevím, nejsem si jistý/á
9. **Znáte některé organizace, které se problematice domácího násilí dětí věnují?**
- Ano
 - Ne

Potřeba dalšího vzdělávání

10. **Cítíte se být dostatečně informován/a a jist/a při řešení situace domácího násilí?**
- Ano, zcela se orientuji.
 - Spíše ano, ale rád/a bych se dozvěděl/a více.
 - Spíše ne, mám jen základní informace.
 - Ne, vůbec se v této problematice neorientuji.

11. Odkud nejčastěji získáváte informace, týkající se domácího násilí? (možnost více odpovědí)

- Z pedagogických rad (od metodika prevence, či školního psychologa)
- Z informačních letáků ve škole
- Z workshopů
- Z odborných seminářů
- Z webinářů
- Z internetových stránek
- Z odborné literatury
- Informace aktivně nezískávám

12. Jaké hlavní překážky vnímáte při řešení případů domácího násilí u žáků?

- Nedostatek informací o problematice
- Strach z reakce rodičů dítěte
- Nejistota v legislativních postupech
- Nedostatečná podpora ze strany školy
- Jiné

13. Víte, že organizace, zabývající se problematikou domácího násilí připravují preventivní kurzy pro pedagogy?

- Ano
- Ne

14. Kdyby byla možnost účastnit se preventivního kurzu pro pedagogy v rámci školního programu, zúčastnil/a byste se?

- Ano, chtěl/a bych se dozvědět více
- Ne, stačí mi informace, které mám
- Ne, nezajímám se o to

15. Jakou formu vzdělávání byste preferoval/a?

- Prezenční semináře
- Online kurzy
- Tištěné materiály
- Kombinace různých forem (např. online i prezenčně)
- Jiné (prosím upřesněte) _____

Děkuji za Váš čas a ochotu podělit se o své zkušenosti a názory. Vaše odpovědi přispějí ke zlepšení informovanosti pedagogů o problematice domácího násilí a pomohou navrhnout vhodná opatření.

Dotazník pokrývá cíle průzkumu. Umožňuje zjistit:

1. **Povědomí pedagogů o domácím násilí** – otázky č. 4–7
2. **Schopnosti pedagogů identifikovat a řešit domácí násilí** – otázky č. 8–9
3. **Potřeby a překážky při řešení domácího násilí** – otázky č. 10–12
4. **Zájem o další vzdělávání** – otázky č. 13–15

Příloha 2 – Metoda SARA DN

15 strukturovaných otázek umožňujících odpověď ANO/NE, který klade zasahující policista v případě vykazání.

Oddíl I. Násilí vůči blízké osobě
1. Fyzické násilí
2. Závažné výhrůžky a úmysly
3. Eskalace fyz. nebo sex. násilí a hrozeb
4. Porušení příkazů soudu a nařízení
5. Násilné postoje
+ jiné faktory

Oddíl II. Obecné sklony k násilí
1. Obecná kriminalita
2. Vztahové problémy
3. Pracovní nebo finanční problémy
4. Toxikomanie, závislosti
5. Problémy duševního zdraví
+ Jiné faktory

Oddíl III. Zranitelnost oběti
1. Chování a postoje k násilné osobě
2. Extrémní strach z násilné osoby
3. Nemožnost získat útočiště
4. Nebezpečná životní situace
5. Osobní problémy jako následek DN
+ Jiné faktory

⁶⁵ Policie České republiky. [offline dokument]. Dostupné z: policejní složka pro služební účely. Citováno [2025-02-22].

Příloha 3 – Otázky SARA DN

Otázky SARA DN:

U všech položek následujících v této části v případě odpovědi ANO upřesnit.

Oddíl 1: Násilí ve vztahu k blízké osobě

Dopouští se násilná osoba závažného fyzického nebo sexuálního násilí: **ANO**

(např. fyzické útoky a sexuální násilí, pokusy o ně, použití zbraní)

drobné fyzické násilí bez ošetření u lékaře

Vyhrožuje závažným násilím, sděluje své násilné úmysly: **ANO**

(např. vyjadřuje vražedné nebo agresivní myšlenky, plány, ničí oblíbené věci ohrožené osoby)

pomocí SMS zpráv

Dochází ke stupňování fyz. nebo sex. násilí nebo výhrůžek a úmyslů ze strany násilné osoby:

ANO

(např. zvyšuje se krutost, četnost nebo různorodost násilných činů, výhrůžek nebo úmyslů)

Porušuje násilná osoba příkazy soudu a jiná nařízení: **NE**

(např. podmínky kauce, zkušební doby, podmíněčného propuštění, trestu zákazu pobytu, společenské záruky, probace apod.)

Má násilná osoba názory a postoje, které schvalují násilí: **NE**

(např. vyznává a omlouvá zneužívání moci a různé formy násilí, trpí chorobnou žárlivostí, má potřebu ovládat blízké osoby, zlehčuje nebo popírá domácí násilí)

Oddíl 2: Obecné sklony násilné osoby k násilí

Dopouští se násilná osoba obecné kriminality: **NE**

(jedná násilná osoba antisociálně na veřejnosti (tj. mimo domácí násilí), existují informace o takovém chování, je držitelem zbraně)

Jsou informace o problémech v předchozích vztazích: **NE**

(měla násilná osoba problém vytvořit a udržet dlouhodobý důvěrný vztah (opakované opouštění partnera, násilí ve vztahu)

Má násilná osoba pracovní nebo finanční problémy: **NE**

(např. je dlouhodobě bez zaměstnání, často mění zaměstnání, má výrazné finanční obtíže)

Má násilná osoba problémy s toxikomanií a jinými závislostmi: **ANO**

(např. problémy spojené s užíváním nelegálních drog, alkoholu nebo předepsaných léků, s hráčskou závislostí např. na automatech)

často užívá alkohol

Má násilná osoba problémy v oblasti duševního zdraví: **NE**

(např. evidentní známky narušení kontaktu s realitou, extrémní chování vybočující mimo normu)

Oddíl 3 : Zranitelnost ohrožené osoby

Chová se ohrožená osoba rozporuplně ve vztahu k násilné osobě: **NE**

(přestože se chce od násilné osoby odpoutat, udržuje s ní pravidelné nebo nepravidelné kontakty, popírá a omlouvá akce násilníka, svaluje vinu na sebe)

Má z násilné osoby extrémní strach: **ANO**

(tzn. hladina strachu výrazně ovlivňuje její sebeobranné chování, strach ohroženou osobu traumatizuje a ochromuje její jednání)

poslední incident byl brutální, měla strach o zdraví, o svůj život

Má ohrožená osoba problém se zajištěním svého bezpečí: **NE**

(riziko je velké, pokud ohrožená osoba nemá znalost o tom, kde a jak hledat pomoc, není schopna zajistit své bezpečí, nezná svá práva, má malé nebo žádné kontakty s přáteli a s původní rodinou)

Existují objektivní překážky, které brání zajištění bezpečí pro ohroženou osobu (nejenom v místě bydliště, ale i v zaměstnání): **NE**

(tato místa nezaručují bezpečí, chybí podpora od jiných osob, zdroje pomoci nejsou rychle a lehce dosažitelné, existuje problém s dopravní obslužností)

Má ohrožená osoba závažné osobní problémy: **NE**

(např. problémy se zaměstnáním, s financemi, problémy právního rázu, mentální problémy, problémy s užíváním návykových látek)

Byly splněny podmínky pro vykazání násilné osoby? **ANO**

Odůvodnění vykazání: Bylo zjištěno, že dochází dlouhodobě k fyzickému a psychickému útoku se stupňující agresí.

Zpracoval:

XXXXXXXX

(hodnostní označení, jméno, příjmení)

^{*)} Nehodící se škrtně.

⁶⁶ Policie České republiky. [offline dokument]. Dostupné z: policejní složka pro služební účely. Citováno [2025-02-22].